

KVLO

www.kvlo.nl

KONINKLIJKE VERENIGING VAN LERAREN LICHAMELIJKE OPVOEDING

LICHAMELIJKE OPVOEDING

5

Jaargang 96

25 april 2008

TOPIC SPORTPEDAGOGIEK

SPORT MATCHT SCHOOL

VERGELIJK UW PRAKTIJK

VOORAANKONDIGING LEZERSENQUÊTE

Professionele coaching- en analysesoftware en de bijbehorende hardware

Video in de les, Video in mijn les?
 Kost mij dat niet te veel tijd? Kunnen leerlingen zelfstandig met video werken?
 Hoe oud moet je zijn voor effectieve video feedback? Waarom zou ik dat in mijn
 lessen doen? Kan ik ook voorbeelden afspelen? Mijn school kan dat nooit betalen!
 Kan ik plaatjes en tekeningen over de video heen leggen? Hoef ik nooit meer een
 tape heen en weer te spoelen? Kan ik elk moment van de les achteraf vastleggen?

Kan ik gelijktijdig opnames maken en afspelen???
 Dus ik kan met één leerling kijken terwijl de anderen door oefenen en opgenomen
 worden...en dat zie ik dan ook? Altijd? Dat geloof ik niet.

siliconCOACH timeWARP 2

Dat is misschien wel handig

Neem contact op

Distributie Nederland, België en Duitsland: Visualcoach, Karolusgouden 20, 2353TA Leiderdorp
 servicelijn: +316 41767989, info@visualcoach.nl, www.visualcoach.nl

WWW.VISUALCOACH.NL

ACTIE NIEUW bij SIDIJK

Heeft u iets te vieren ...?
 Jubileum, Sportdag of Slatfeest

Wij hebben voor u de materialen
 SUPERCOOL ... Click & Go!

Springkussen of Klimwand
 Tumblingbaan of Airvlak
 Flikflakker of Creaqbus
 Bobslee of Doelschietwand

Bel voor info: 0940-448878
 of bel 0940-448879

Huur nu onze
 AIRFUN AANHANGER
 met VIER artikelen
 voor slechts € 250
 CLICK & GO

Edu'Actief, de uitgeverij voor Lichamelijke Opvoeding

De Kick in Atletiek

Onmisbaar atletiekboek vol bewegingsideeën
 voor het onderwijs

Nieuw!

VERSCHIJNT SCHOOLJAAR 2008-2009

Ook verkrijgbaar voor het voortgezet onderwijs:

- GO!
- LO 1 katernen
- Startschot
- Time Out

www.edu-actief.nl

edu actief
 Uitgeverij Meppel

INHOUD

TOPIC

DE SPORTPEDAGOGIEK

Het woord pedagogiek betekent opvoedkunde. Voeg daar het woord sport aan toe en we weten dat we ook daar opvoedend bezig (kunnen) zijn. Iedere omgeving heeft zo zijn eigen regels. Hoe is dit van invloed op het kind? In het artikel van Buisman gaat het er onder andere om te bekijken of topsport bij kinderen wel zo vanzelfsprekend is; fair play is voor meerdere uitleg vatbaar. Steenberg en Vloet, schrijven over de regels en de geest van het spel. Massink beschrijft hoe een leerling ontdekt wat hij allemaal wel kan binnen de lessen LO en daarbuiten. Tot slot beschrijft Hilhorst een onderzoek naar de rol van schoolsport bij de ontwikkeling van sociale competentie van kinderen.

06 | FAIR PLAY VANUIT EEN PEDAGOGISCH PERSPECTIEF / *Albert Buisman*

12 | OVER DE REGELS EN DE GEEST / *Lieke Vloet en Johan Steenberg*

20 | BUSJE KOMT ZO... / *Maarten Massink*

32 | SOCIAAL COMPETENT DOOR DE SPORTDOCENT!? / *Jarno Hilhorst*

EN VERDER

16 | Vak LO in de hoofdrol bij 'Actieve leefstijl' / *Mariëtte Lieverse en Nicole Alberts*

36 | Sport Matcht School / *Merijn Wilde en Paul de Ruijter*

40 | Gaan we nu écht ballen, meester? / *Edwin Timmers*

44 | Vergelijk uw praktijk / *Maarten Massink*

45 | Vooraankondiging lezersenquête / *Hans Dijkhoff*

PRAKTIJK

20 | Busje komt zo... / *Maarten Massink*

24 | Atletiek vijfkamp semi indoor (2) / *Maarten Massink*

28 | Sportic - een vakoverstijgend project in de praktijk / *Eric Swinkels*

RUBRIEKEN

05 | Eerste pagina

18 | De IRP-praktijk

31 | Leuk

45 | Scholing

45 | Afdelingen

46 | Laatste pagina

Veiligheid boven alles
Schelde klintuwinstallaties met de 7-voudige
veiligheid en visuele open constructie
zorgen voor onbezorgd gebruik

Vraag vrijblijvend onze nieuwe catalogus aan
Bel 0113-315100 of mail info@scheldesports.nl
www.scheldesports.nl

elswout
Assurantiegroep
nva lid

**Collectief
ziektekosten**
vanaf € 90,80 per maand;
bereken zelf uw premie, ga naar:
www.KVLOverzekerings.nl

**KVLO
pakket
polis**

- auto • woonhuis
- aansprakelijkheid
- caravan • doorlopende reis • etc, etc. • met hoge kortingen voor KVLO-leden]

Contactpersonen: Willem Broertjes & Eveline Balk
wbroertjes@elswoutgroep.nl & ebalk@elswoutgroep.nl

avéro | achmea

Elswout
Zijlweg 314
2015 CP Haarlem
Postbus 2121
2002 CC Haarlem

Telefoon 023 - 751 00 00
Fax 023 - 751 00 01
E-mail info@elswoutgroep.nl
Internet www.elswoutgroep.nl
K.v.K. nr. 34170831

Collectiviteits-
nummer: 33024
Collectiviteits-
naam: kvlo

Redactie:

Hans Dijkhoff (hoofredacteur)
Maarten Massink (praktijkredacteur)
Jacqueline Tangelder (redactiemedewerkster)

Redactieraad:

Harry Stegeman (vz), Hilde Bax,
Marianne van Bussel,
Bert Boetes, Lars Borghouts,
Danny van Dijk, Ernst Hart,
Mark Jan Mulder, Chris Mooij,
Eric Pardon, Jorg Radstake.

Redactieadres: KVLO,

Postbus 398, 3700 AJ Zeist,
e-mail: redactie@kvlo.nl

Abonnement Lichamelijke**Opvoeding:** Jaarabonnement

€ 60,- (buitenland € 80,-)

Losse nummers € 3,-

(excl. verzendkosten)

Handelsadvertenties:

Bureau Van Vliet BV, Passage
13-21, Postbus 20, 2040 AA
Zandvoort, fax: 023 571 7680
e-mail: zandvoort@bureauvan-
vliet.com

www.bureauvanvliet.com

Verschijningsdata 2008:

18 jan., 8 feb., 29 feb.,
28 maart, 25 april, 16 mei,
13 juni, 4 juli, 22 aug., 12 sep.,
3 okt., 24 okt., 14 nov., 5 dec.

Druk:

Drukkerij Giethoorn Ten Brink,
Postbus 41, 7940 AA Meppel.
Tel.: 052 285 5111.

Vormgeving:

FIZZ new media solutions,
Stationsweg 44a, 7941 HC
Meppel. Tel.: 052 224 6162.

DTP: Drukkerij Giethoorn Ten
Brink. Aanbieding en plaatsing
van teksten en foto's houdt
tevens mogelijk gebruik op de
KVLO-website in, uiteraard met
vermelding van auteur en foto-
graaf. Overname van artikelen is
alleen toegestaan met bronver-
melding en na goedkeuring van
de auteur. De redactie is verant-
woordelijk voor de samenstel-
ling. Niet alle artikelen behoeven
de (volledige) instemming van
de redactie te hebben.
Mededelingen vanwege de ver-
eniging en artikelen, die het
beleid van de vereniging raken,
zijn voor verantwoordelijkheid
van het hoofdbestuur.

Dagelijks bestuur KVLO:

G. van Driel, voorzitter
mw. drs. B. Zandstra, secretaris
mw M. G. van Bussel, penning-
meester H.K. Evers
e-mail: bestuur@kvlo.nl

Secretariaat Thomas

Groepering: Drs F. Huijboom,
P. Potterstraat 26, 5143 GX
Waalwijk, tel.: 041 633 3022,
e-mail: fred.huijboom@wxs.nl

Ledenadministratie:

abonnements- en personeels-
advertenties: KVLO,
Postbus 398, 3700 AJ Zeist.
fax: 030 691 2810
e-mail: ledenadm@kvlo.nl
site: www.kvlo.nl Opzeggingen
dienen aangekend te geschied-
den vóór 1 december van het
lopende jaar (kandidaatleden
vóór 1 augustus). De opzeggin-
gen worden door de KVLO
bevestigd. Contributie KVLO:
zie de website of neem contact
op met onze ledenadministratie

ISSN-nummer: 0024-2810

**Telefoon: ledenadministra-
tie 030 693 7676,**

algemeen 030 692 0847.

Bezoekadres:

Zinzendorflaan 9.

**De afdeling rechtspositie
is dagelijks bereikbaar**

van 12.30 tot 16.30 uur

030 693 7678

e-mail: irp@kvlo.nl

VERLICHTING LEERGANG BEWEGINGSONDERWIJS

EERSTE PAGINA
DOOR GERT VAN DRIEL

Op 7 februari jl. vond in de Kamercommissie voor onderwijs een overleg plaats tussen de leden van de commissie en Staatssecretaris van onderwijs mevrouw Sharon A.M. Dijk. Onderwerp van het overleg vormde de evaluatie van de Leergang bewegingsonderwijs in het basisonderwijs die moet worden gevolgd om bevoegd te worden voor het geven van lichamelijke opvoeding aan de groepen 3 en hoger. Dit naar aanleiding van klachten van schoolbesturen over problemen die zijn ontstaan rond de gewijzigde bevoegdheidsregeling van groepsleerkrachten voor bewegingsonderwijs. Deze evaluatie is uitgevoerd door het Lobo, het landelijk overleg opleidingen basisonderwijs; de directeuren van de Pabo's. Conclusie van die evaluatie is dat de leergang door veel studenten als zwaar wordt ervaren en dat het kennisniveau van de leergang (te) hoog zou zijn. Eerder hebben wij al aangegeven dat op grond van de onderliggende onderzoeken deze conclusies in onze ogen dubieus zijn en dat er door het Lobo gegevens op een tendentieuze manier zijn gepresenteerd en geïnterpreteerd. Niettemin neemt de Staatssecretaris de conclusies over en zegt de Kamercommissie toe met voorstellen te zullen komen om de leergang op korte termijn te verlichten. Zij doet daarbij de toezegging dat deze verlichting niet ten koste zal gaan van de kwaliteit van de leergang.

Het Lobo kreeg opnieuw het verzoek aan het werk te gaan en voor 1 maart met voorstellen te komen voor de meest geschikte wijze van verlichten van de leergang.

In maart zou de Staatssecretaris deze voorstellen nog voorleggen aan de Kamercommissie van onderwijs met als doel deze met ingang van het nieuwe schooljaar nog in te kunnen voeren.

Inmiddels zijn in de Tweede Kamer op nieuw vragen aan de minister gesteld over

dit onderwerp en is gevraagd om een behandeling voor het meireces. Uit deze alertheid van Kamerleden kan op zijn minst worden afgeleid dat vanuit de besturen van scholen grote druk op Kamerleden en ministerie wordt uitgeoefend. En ook de krantenberichten uit Friesland en Zeeland getuigen hiervan.

Al met al een fraai staaltje van Nederlands onderwijsbeleid. Het begon allemaal met de vaststelling dat het met de kwaliteit van het bewegingsonderwijs, gegeven door de groepsleerkracht, droevig was gesteld. Op grond van deze vaststelling vroeg de Tweede Kamer unaniem om de invoering van gespecialiseerde vakleerkrachten en nam de minister hierop haar maatregelen en paste opleiding en regelgeving rond bevoegdheid aan. Zou gauw echter de eerste effecten van dit nieuwe beleid merkbaar werden op scholen, dit vraagt nu eenmaal om aanpassing en verandering, liepen besturen te hoop en nu dreigt de maatregel weer te worden teruggedraaid.

Als de tekenen niet bedriegen dan zal de Staatssecretaris straks komen met het voorstel om blok 3 en 4 van de leergang samen te voegen om daarmee een reductie van 25% te kunnen realiseren. En dat heet dan in beleidstermen: 'verlichting zonder verlies aan kwaliteit'.

Stel je voor dat er een voorstel komt om de basisschool met twee jaar in te korten (25%) en dan daarbij tevens vol te houden dat dit niet ten koste hoeft te gaan van het niveau van taal en rekenen van de leerlingen!

Vanuit de KVLO en het Netwerk van Pabo-docenten is steeds gepleit voor het behoud van de inhoud en kwaliteit van de leergang (met de daarin geïnvesteerde ontwikkeltijd door collega's). Ondersteun daarbij scholen bij het invoeren van een systeem van gespecialiseerde vakleerkrachten. Faciliteer daarnaast cursisten die de leergang volgen in tijd en geld zodat de ervaren belasting vermindert. Dit des te meer omdat zowel directeuren van scholen als cursisten de omvang van een dergelijke cursus, volgens het onderzoek, weliswaar zwaar maar wel als waardevol en noodzakelijk beoordelen om kwaliteit in bewegingsonderwijs te kunnen leveren.

T

FAIR PLAY VANUIT EEN PEDAGOGISCH PERSPECTIEF

Fair play kent verschillende betekenissen en dat kan de communicatie over het begrip behoorlijk bemoeilijken. In deze bijdrage wordt met behulp van enkele voorbeelden verduidelijkt hoe de pedagogische dimensie in fair play discussies expliciet kan worden gemaakt. Daaraan voorafgaand wordt eerst een beknopt overzicht van de belangrijkste issues uit die discussies weergegeven. En uiteraard is er ook een beschrijving van uit welk idee de sportpedagogiek hier wordt gedacht.

Door: Albert Buisman

FAIR PLAY

Fair play wordt wel eens het hart van de (wedstrijd)sport genoemd. Nu lijkt dat wat overdreven. Dat hart ligt naar mijn idee meer in de betekenisverlening van de sporter, in het streven om in het bewegingsspel de competitie aan te gaan met jezelf en met de tegenstander binnen het kader van afspraken, die je daar met elkaar over hebt gemaakt. Maar dan wel op basis van een eigen motivatie, zonder druk van buiten, omdat je zelf plezier beleeft aan de spanning van een wedstrijd en ook van de inspanning die daarvoor nodig is.

Smal of breed begrip?

Maar begrijpelijk is die mooie waardering van fair play wel, zeker als men een beperkt begrip van fair play hanteert. Het gaat in de wedstrijd sport om competitie, strijd en dit wordt vaak op het scherpst van de snede uitgevochten. Ook gaat het om een uiterste inspanning, om het beste uit jezelf te halen, je grenzen te verkennen en te verleggen en daarbij vaak ook te balanceren op het randje tussen wel en niet geblesseerd zijn. Het spreekt vanzelf dat dit alles goed geregeld moet worden en fair play is dan hard nodig om de boel bij elkaar te houden. Maar om dat het hart van de sport te noemen?

In de wereld van de muziek, de dans, het ballet en het drama, waar toch ook veel onderlinge competitie heerst, zijn zeker ook regels en voorschriften die het spel tussen

de beoefenaren in goede banen moet leiden. Maar daar heeft men toch niet een dergelijk begrip als fair play met haar uitwerking in een robuuste regelgeving voor nodig?

Stel je voor wat er zou gebeuren als er bij een auditie voor het concertgebouworkest plotseling een vliegende brigade zou

Voorzichtig

FOTO: MICKY LUNGE

binnenstormen om de deelnemers te controleren op doping? Het lijkt me dat dan de hel onder de musici zou losbreken.

Het negatieve imago

Een vervelend aspect van het begrip fair play is dat het vaak ter sprake wordt gebracht als er iets misgegaan is. Dat kan bijvoorbeeld bij geweld op en rondom het sportveld, bij regelontduiking, bij competitievervalsing en bij veelvuldig voorkomende blessures. Het begrip krijgt dan een negatief imago, terwijl het in zich toch een positieve uitstraling heeft. De tragiek van het begrip is dat men bij mooie, attractieve sport, waar deelnemers en toeschouwers intens van genoten hebben, helemaal niet meer stilstaat bij de vraag hoe al dat moois tot stand gekomen is.

Steenbergen en Vloet over fair play

Steenbergen en Vloet (2007) hebben in hun boek gekozen voor een begrip van fair play in enge zin.

Deze visie kent drie uitgangspunten:

- 1 Fair play wordt beperkt tot agonale sporten.
- 2 Bij de beschrijving van fair play wordt uitgegaan van het specifieke karakter van een sporttak. 'Als deelnemers zich eenmaal gecommitteerd hebben aan de spelkenmerken van de betreffende sport dan hebben zij zich hier hoe dan ook aan te houden, onafhankelijk van de vraag welke groep deelneemt en om welk niveau het gaat' (p.21).

- 3 In de derde plaats gaat fair play 'over de manier waarop de sport beoefend wordt en niet over de doelen die je door middel van sport wilt/kunt bereiken' (p.21), ook niet hoe vanuit de waarden en normen uit de samenleving daarover gedacht wordt.

Deze drie uitgangspunten worden elders in dit tijdschrift door hen besproken.

Een bredere visie op fair play

Ik geef vanuit een bredere visie op fair play commentaar op hun visie. Ik zal me beperken tot enkele kanttekeningen.

- 1 In de eerste plaats wordt in deze conceptuele visie van Steenbergen en Vloet, fair play grotendeels losgekoppeld van de betekenisverlening, zoals die door sporters zelf aan hun sport wordt gegeven, althans, dat wordt bijna nergens expliciet besproken. Als men zich eenmaal gecommitteerd heeft aan spelkenmerken zoals regels, dan moet men zich daaraan houden 'hoe dan ook', zo wordt gezegd. En dat geldt voor iedereen, groot of klein, prof of amateur. Men kan zich echter afvragen: Hoe dan gecommitteerd, hoe ziet dat commitment er in de praktijk uit? Natuurlijk, zonder afspraken en regels kan het spel niet gespeeld worden maar wat betekent dit voor vierjarige kleuters die, met papa en mama langs de lijn, 4x4 voetbal spelen? En wat betekent dit voor gelovige moslimsporters, die zich nauwgezet aan de voorschriften van de ramadan willen houden, maar die tegelijk zich optimaal moeten voorbereiden op de wedstrijden van hun teams.

Zijn er geen verschillen in ontwikkeling en cultuur die gerespecteerd moeten worden?

Trouwens, wie bepaalt die spelkenmerken eigenlijk?

Hebben onze olympiërs eigenlijk wel de mogelijkheid om nee te zeggen tegen een antidoping verklaring die hen door NOC*NSF ter ondertekening wordt voorgelegd?

Makkelijk zat, zullen conceptuele denkers wellicht zeggen, bij weigering gaan ze gewoon niet! Niemand dwingt ze toch om te gaan. Dat is dan mooi gedacht, los van de betekenis die de sporters zelf geven aan de beoefening van hun sport. Het lijkt, kort om, nogal aanvechtbaar om een groot deel van de denkstructuur te bouwen op spelkenmerken, die van sport in het algemeen of van een bepaalde tak van sport in het bijzonder. Die spelkenmerken worden grotendeels vastgelegd in regels, die van de sporters aanpassing vragen. In deze benadering van fair play overheerst het aanpassingsdenken boven het kritisch zelfbewuste denken van de sporter zelf.

- 2 De tweede kanttekening sluit hierop aan. Natuurlijk heeft elke sport het recht om zelf het specifieke karakter van de sportactiviteit te bepalen en te bewaken. En ze hoeft zich niet te laten overrulen door de maatschappij die haar allerlei waarden en normen opdringt, zoals sociale cohesie. Maar dat wil in het geheel niet zeggen dat men zich bij fair play dan maar moet beperken tot 'de manier waarop de sport beoefend wordt'. In die manieren van sportbeoefening zitten allerlei waarden, normen en ook doelen besloten, meestal impliciet maar ook expliciet, die toch regelmatig

met de achterban gecommuniceerd dienen te worden. De schrijvers weten niet aannemelijk te maken dat wel uitgebreid aandacht wordt besteed aan de waarde van gelijke kansen, zowel tijdens de wedstrijd als daaraan voorafgaand, maar dat de waarde van gezondheid en waardering van lichamelijkheid niet in de denkstructuur van fair play is meegenomen. In het kader van het boksen is het bijvoorbeeld mogelijk om de tegenstander naar de eeuwige jachtvelden te zenden, terwijl men zich toch keurig aan de geschreven en ongeschreven regels heeft gehouden, terwijl ook niets mis was met respect voor de verslagen tegenstander. Fair sport heeft in deze benadering van fair play in een smalle betekenis niet direct van doen met de gezondheid van de sporters. Het is geen ijkpunt waaraan men kwaliteit van sportbeoefening kan aflezen.

En gezondheid is ook geen ijkpunt bij jonge turnmeisjes van 12, 13 jaar die 25 uur per week trainen en die daarbij aan de lopende band geblesseerd kunnen raken.

Het belang van de sporter en de zorg voor zijn persoon dreigt op de achtergrond te geraken als men gezondheid niet als ijkpunt voor fair play opneemt. Indien men dit na laat accepteert men een verarmd fair play begrip. Dat verheldert de discussie allerminst en beperkt de bruikbaarheid voor het sportbeleid.

SPORTPEDAGOGIEK ALS HANDELINGSWETENSCHAP

De intentie

In deze benadering van pedagogiek staat het weten en de kennisverwerving direct in dienst van het handelen (Buisman, 1987). Door middel van onderzoek, theorievorming en experiment probeert men de opvoedingspraktijk te verbeteren. De intentie van wetenschapsbeoefening is in deze omschrijving van pedagogiek opgenomen en daarmee onderscheidt de pedagogiek zich in deze zienswijze van ontwikkelingspsychologie en jeugdsociologie. We beperken ons hier tot enkele aspecten van deze visie.

De intentie tot verbetering is overigens nogal een pretentieuze omschrijving met een positieve waardering van de maakbaarheid van de mens, hier dan van kinderen en ouders in een opvoedingscontext. Bij die maakbaarheid past toch wel enige bescheidenheid, zo gemakkelijk is die praktijk niet te veranderen.

Normativiteit

Bovendien: wie maakt uit wat een verbetering van een opvoedingssituatie is? Daar kunnen heel verschillende, soms contraire visies over bestaan. Men staat hier voor de opgaaf lewereldonderzoek te doen en wel vanuit verschillende perspectieven, van de jeugd zelf, van ouders en van trainers.

En dat is zeker ook een normatief proces waarmee enerzijds de kwetsbaarheid van de sportpedagogiek is aangetoond en anderzijds tegelijk ook de praktijkrelevantie. De kwetsbaarheid zit hem daar waar de pedagoog zijn persoonlijke voorkeuren als richtsnoer voor het advies zou kunnen nemen of meegaat met de machthebbers in dit proces. De praktijkrelevantie is hier dat de pedagoog zijn nek uitsteekt, praktijknabij

opereert, aanspreekbaar is en de verzamelde kennis uit het onderzoek naar deze specifieke situatie kan individualiseren (Van Strien 1986).

Nu brengt een sportpedagoog vanuit zijn of haar vak wel een aantal criteria mee die het mogelijk maken die normativiteit in goede banen te leiden en die hem of haar in eventuele machtsspelletjes overeind kan houden.

In navolging van o.a. Kurz (1982), Grupe (1985) en Weinberg/Gould (1995) noemen we enkele pedagogische criteria.

- 1 In de eerste plaats dienen de belangen van het kind te worden behartigd, niet die van ouders, trainers, clubs of de natie. Deze belangenbehartiging behelst verschillende aspecten.
- 2 Een bijdrage leveren aan een veilige omgeving voor het kind in de sport, waar het kind zich happy voelt (gelukkige kindertijd).
- 3 Het bevorderen van een dialoog in de opvoeding, waarin kind en opvoeders naar elkaar luisteren en ook begrijpen dat ze elkaar wederzijds beïnvloeden. Ouders, noch trainers hebben het monopolie in de opvoeding.
- 4 Helpen met groot worden. De zelfstandigheid van het kind bevorderen, zodat het kind steeds beter een persoonlijk stempel op het leven kan drukken.
- 5 Presteren zien als je mogelijkheden verkennen en benutten, mogen presteren zonder het te moeten (Buisman, 1995).
- 6 Proberen te bewerkstelligen dat meisjes en jongens in de sport en het bewegingsonderwijs plezier aan sport beleven en trots kunnen zijn op hun lichaam.
- 7 Bovenal: respect voor het persoon-zijn van het kind.

Non-contact sport

FOTO: MICKY LUNBE

In dit licht gezien is een smalle, uitgekleden betekenis van fair play voor de sportpedagogiek moeilijk werkbaar. Met behulp van enkele voorbeelden zal dat hierna worden verduidelijkt.

PEDAGOGISCHE PERSPECTIEVEN

Hoe sportief is kluitjesvoetbal?

In de jaren '50 van de vorige eeuw konden jongens pas lid worden van een reguliere voetbalclub als ze ongeveer 10 jaar oud waren (2000, De Heer). Meisjes waren toen bij deze sport nog nauwelijks in beeld. Nu werven verschillende voetbalclubs in den lande al met enthousiasme kleuters van 4 en 5 jaar voor de vereniging. Met de spelvorm 4x4 leren ze spelen derwijs voetbal, zo wordt gezegd. Dat betekent dus dat in een halve eeuw de instroomleeftijd in het jeugdvoetbal met zeker zes jaar is verlaagd. Dat past ook wel enigszins in het maatschappelijk beeld, waar het expliciete leren in het leven van jonge kinderen een steeds belangrijker plaats heeft ingenomen. Meijer (2006) noemt dit een 'verschoolsing van het kinderleven'. Anderen vragen zich af of het kleine kind nog wel de vrijheid krijgt om te peuteren of te kleuteren (2006, Goorhuis-Brouwer, Levering).

Tegen deze achtergrond kan het kluitjesvoetbal bij jonge kinderen worden beschouwd. Kleuters willen daar graag zijn waar de bal is. Dat past ook bij de ontwikkelingsfase waarin ze verkeren en de betekenissen die zij aan de dingen geven. Placek e.a. (1998) die veldonderzoek deden naar 'Children's views of bunching up', interviewden 17 jonge kinderen (5th-6th graders), die 3x3 zonder keeper hadden gespeeld. Van deze wedstrijdsjes waren video-opnamen gemaakt, die aan de kinderen werden getoond. De zeven kinderen, die al de nodige ervaring hadden opgedaan identificeerden het spel als 'bunching up' maar de anderen niet, daar moest expliciet op worden doorgevraagd. Op de vraag: Why do soccer players bunch up' zeggen ze:

- 'Because everyone wants the ball'
- 'So they can get it and score'.

Wanneer de trainer, leerkracht deze 'naïve conceptions' negeert 'Then a crucial piece of pedagogical content knowledge is missing and teachers have little chance of persuading students to value or use the expert conceptions in their game play'.

Als kleuters 4x4 voetballen, aangemoedigd door ouders, die overigens voor het commitment aan de spelkenmerken hebben gezorgd, mag men hopen dat het kluitjesvoetbal met een glimlach wordt aanschouwd. Het past bij de kinderen in hun ontwikkeling en dat mag gerespecteerd worden. Fair is hier: gun de kinderen hun spel. Langzaam leren ze het spel, zoals volwassenen dat zien wel. Daar hoeft men geen druk op te zetten. Dat laatste zou unfair zijn. Fair play kan hier niet los worden gezien van de betekenissen die door de kinderen worden gegeven.

'En hij was nog maar 8'

'Several years ago, Jarrod Barakett was humiliated by a hockey-coach obsessed with winning. The team and coach had

agreed to rotation that allowed each player a chance to play in every game. During a league game, when Jarrod stood up for his turn, the coach said to him: 'Sit down, we want to win this game!'. Jarrod had had enough and hung up his skates for good. He was only eight years old.'

Het verhaal van een achtjarige ijshockeyjongen, die teleurgesteld deze sport de rug toekeert. We ontlelen het voorbeeld aan de Canadese Commissie voor fair play (1990). Een dergelijk voorbeeld kan men in veel varianten tegenkomen, heel herkenbaar voor jeugdtrainers in teamsporten.

Het lijkt erop dat sportwaarden en pedagogische waarden hier op gespannen voet staan. In de wedstrijdsport gaat het om winnen en daartoe stelt de coach het sterkst mogelijke team op.

Daartegenover staat de gedachte dat kinderen recht hebben op evenveel speeltijd. Zo komt elk kind aan zijn trekken en kan het de vreugde van het spelen van een wedstrijd ervaren. Vaak gebeurt het in teamsporten bij kinderen dat een roulatiesysteem wordt afgesproken. Dat wordt bij kinderen als fair ervaren; gelijke speeltijd en evenveel kansen om het spel te leren. Een kind immers, leert het meest als hij in de wedstrijd ook meedoet. Als steeds dezelfde kinderen op de bank zitten, wordt de afstand met de talenten steeds groter.

De commissie laat zien dat er bij kinderen meer waarden in het spel zijn dan winnen.

'The Commission is of the opinion that in sport, particularly for children and young people, at least as much attention should be paid to the development of abilities, to participating and getting involved, to having fun and making social contacts, as to winning.'

Eén van de spelkenmerken van dit spel, namelijk het willen winnen, wordt hier gerelativeerd voor deze groep kinderen. In de wedstrijd zelf willen de spelers wel winnen natuurlijk, maar iedereen mag daarin een bijdrage leveren. Dit sluit goed aan bij wat de voetbalcoach Sef Vergoossen in een interview eens naar voren bracht: In de jeugdsport gaat het niet alleen om winnen, maar ook om winst boeken. En dat calculeer je bij de opstelling van een team in. Faire sport voor kinderen betekent hier mogen meedoen en evenveel gelegenheid krijgen om het spel te leren als de andere kinderen.

Bij de tien besten van de wereld.....tot welke prijs?

Dit voornemen van de overheid gemeten aan het aantal behaalde olympische medailles, is door staatssecretaris sport Bussemaker in haar beleidsbrief Sport (2007) nog eens bevestigd. Evenals haar voorganger volgt zij hier kritiekloos het beleid van NOC * NSF en zet daarvoor ook een behoorlijke zak met geld in. In *Trouw* van 18 oktober 2007 verbaast Rob Velt-huis zich over deze toch wel opmerkelijke ambities.

'Maar weer wordt bij alle ambities de basis vergeten.... Die basis, het bewegingsonderwijs is in Nederland decennia lang structureel afgebroken': verplicht bewegingsonderwijs onder druk, schoolzwemmen afgeschaft. De titel van zijn bijdrage was 'Bussemaker bouwt wolkenkrabber op vermolmden palen'. En dat laatste zegt dan alles over de aandacht, die de lichamelijke opvoeding decennia lang van de politiek kreeg!

Vertrouwen hebben in elkaar

Bij deze voornemens voor geïntensiverde topsportprojecten moet men bedenken dat de fundamenteën voor latere topprestaties meestal in de kindertijd worden gelegd. Sommige sporten beginnen daar al heel vroeg mee. De rol van volwassenen daarbij is dominant.

Nu is jeugdtopsport allerm minst vanzelfsprekend. De meisjes en jongens op weg naar de top volgen een pad van intensieve, soms ook harde training waarvoor veel (zelf) discipline en opoffering nodig is. En uiteindelijk zullen maar weinigen die top halen.

Hoe staan kinderen en jongeren nu in dat jeugdtopsport traject? Merkwaardig genoeg wordt daar in beleidsnota's weinig aandacht aan besteed, terwijl daar toch wel het een en ander over bekend is vanuit onderzoek en journalistieke bijdragen. Een bekend voorbeeld daarvan is het boek *Harde ballen* (2005) van Richard Krajicek, die over zijn eigen leven schrijft: 'Eigenlijk heb ik vanaf mijn vijfde levensjaar in een tunnel geleefd. Een tunnel van eten, slapen, trainen en wedstrijdspelen. Als kind kwam daar nog school bij'. En over zijn vader, waar hij lange tijd een moeizame relatie mee had schrijft hij:

'Ik werd gek van zijn dwangmatige gepraat over tennis: van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat ging het nergens anders over. Mijn vader had een droom voor mij. Hij was bezeten van het idee dat ik de beste tennisser van Nederland moest worden en liefst nog van de hele wereld' (p.15)

In hun onderzoek onder deelnemers van de Olympische Spelen van 1996 noemen Tofler e.a. (1996) dit 'achievement by proxy', kinderen als verlengstuk van de sportieve ambities van ouders. Hier wordt vaak een behoorlijke druk om te presteren, op het kind gezet waarvan lang niet altijd duidelijk is of het kind dat zelf wil en ook kan.

In haar boek 'Little girls in pretty boxes'. *The making and breaking of elite gymnasts and figure skaters* heeft de Amerikaanse sportjournaliste Joan Ryan (2000) die harde sportpraktijken van beroemde coaches als Bela Karoly gehekeld. Van dit boek is ook een film gemaakt, die als echte tranentrekker regelmatig op TV te zien is. Desondanks bieden talrijke ouders hun getalenteerde dochtertjes aan bij de turnschool van Karoly en zijn bereid om daar kapitale bedragen 'schoolgeld' voor te betalen. Ook in Nederland trainen getalenteerde turnmeisjes van 11-12 jaar toch al gauw 20 uur per week, want anders kunnen ze het uitzicht op de top wel vergeten.

Nu is het in zo'n topsport traject niet altijd kommer en kwel in de ervaringen van de sporters.

Zo weerspreekt de turnster Renske Endel in een interview de mening van Youp van 't Hek dat door de zilveren WK medaille haar jeugd niet voor niets verpest is. Ze vond zichzelf bijzonder en toen ze op het ereschavotje stond was ze ontzettend gelukkig. Als 10 jarige zegt ze, was ze 20 tot 25 uur per week gaan trainen en dat vele trainen was vaak minder leuk. Toen de interviewer doorvroeg naar haar motivatie zei ze in *Metro* van 14-11-2007:

'Als kind heb ik er niet over nagedacht. Het was een ritueel, het hoorde bij je leven.

Pas op mijn zestiende heb ik bewust de beslissing genomen om door te gaan.'

Het is opvallend, dat ze als kind en als jonge puber niet zo heeft nagedacht over de vraag waar ze mee bezig was. Pas als 16 jarige deed ze een bewuste keuze. Ze zat als het ware in een rijdende trein en het kwam niet bij haar op om daar kritisch over na te denken.

Eén van de weinige onderzoeken op dit terrein betreft het onderzoek van Ilka Lüsebrink (1997) naar de sportbeleving van turnmeisjes uit de Duitse turnselectie.

Haar boek gaf ze als ondertitel mee 'Und trotzdem es macht Spass'. Ondanks de ellende, die deze meisjes meemaakten zoals veelvuldig optredende blessures en het constante gevecht om 'op gewicht blijven', heeft dit topsporttraject, deze meisjes en jonge vrouwen veel voldoening gegeven. Deze groep, die vanwege hun uitverkiezing voor de nationale selectie uiteraard menigmaal geproefd heeft aan successen, heeft weinig gemerkt van een 'verlorene Kindheit'. Waarmee natuurlijk weinig gezegd is over de vele duizenden meisjes, die in een topsporttraject gezeten hebben, gedroomd hebben over deelna-

FOTO: MICKY LUNGE

FOTO: MICKY LUNGE

me aan de Olympische Spelen, maar die het niet hebben gehaald.

Lüsebrink constateerde ook dat er weinig onderzoek over de beleving van sporters in en na een topsport traject was. Het geeft toch te denken dat beleidsmakers kennelijk geen prioriteit willen stellen bij zo'n onderzoek. Met name over drop-outs zou het van belang zijn gegevens te verzamelen over blessures, verhouding met trainers, de ambitie van ouders, de contacten met leeftijdsgenoten, lichaamsbeleving en waardering van dat lichaam.

De ervaringen over jeugdtopsport zijn zeer verschillend en dat geldt zeker ook voor de beschouwingen daarover.

Dit geheel overziend is zo'n beleidsvoornemen als 'tot de 10 besten van de wereld behoren' niet zonder bedenkingen. De prijs daarvoor zou voor een aantal meisjes en jongens in topsporttrajecten wel eens te hoog kunnen zijn. Faire sport voor hen moet ook gezonde sportbeoefeningen behelzen waarvoor ze niet onder druk zijn gezet. De verantwoordelijkheden daarvoor moeten goed geregeld zijn. Bijvoorbeeld voor leerplichtige leerlingen, die de gelegenheid krijgen om onder schooltijd te trainen zonder direct toezicht van de school! (Buisman, 1995). Door de belangen van deze jongens en meisjes hier te negeren bedrijft de staatssecretaris in pedagogisch opzicht een gevaarlijke politiek.

TERUGBLIK

De invulling van het fair play begrip kan men niet alleen baseren op een denkconstructie, zo werd in dit artikel betoogd. Bij kinderen en jongeren, maar voor volwassenen geldt dat evenzeer, moet dat begrip gekoppeld worden aan de betekenisverlening van de mens. Bij kinderen en jongeren heeft fair play een andere betekenis, of conceptuele denkers dit nu handig vinden of niet. Bovendien lijkt het ook lichtzinnig om fair play los te koppelen van gezondheid. Als de sport, gevoed door theoretici, dat in haar omschrijving van fair play wel doet is het maar goed dat de samenleving haar op de vingers tikt.

Matlummelspel

Voor de sport is het heel nuttig om zich niet te verschuilen in haar autonomie maar voluit de discussie met de samenleving aan te gaan over fair play. Niet in het isolement schuilt haar kracht. Wat te denken van de fantastische prestaties van de Zuid-Afrikaanse loper Pistorius, die met zijn carbonbenen de strijd met niet-gehandicapten aan kan en mogelijk mee zou kunnen doen aan de Olympische Spelen. Zonder uitvoerig onderzoek over mogelijke voor- en nadelen van het lopen met zijn kunstbenen wordt hij bij voorbaat daarvan uitgesloten. Het wordt zelfs 'techno-doping' genoemd, niet bepaald een uitdrukking waarmee men de lauwerkrans van de sensitiviteit zal verwerven. Fair play wordt hier gedefinieerd als exclusie, je hoort er niet bij. Nu niet en in de toekomst waarschijnlijk ook niet.

Niet echt een fraai perspectief voor de meisjes en jongens, ook in Nederland, die met de moderne hulpmiddelen een droom hebben er ooit bij te mogen horen.

Wat te denken van de praktijk van onze eredivisie voetbal, waarbij halverwege de competitie spelers van de ene club kunnen overstappen naar de andere. Rijke clubs kunnen de beste spelers zo wegekopen bij de concurrentie: met meer geld, meer kans. Complete competitievervalsing dus, een schoolvoorbeeld van onsportiviteit. Als dit door de regels wordt toegestaan, tja dan deugen die regels dus niet en is de sport hier met betrekking tot fair play ongeloofwaardig. Of moeten we vaststellen dat het beroepsvoetbal niet meer tot de familie van de sporten gerekend moet worden? Natuurlijk, in de sport houd je je aan de afgesproken regels, maar je levert je daar toch niet aan uit?

En zo zijn er legio voorbeelden te noemen waarin de sport een loopje neemt met fair play en dat is niet altijd gemakkelijk uit te leggen aan onze meisjes en jongens.

Sportpedagogiek, in haar onderzoek, theorievorming en advisering wil met kracht mooie sportbeoefening voor de jeugd stimuleren. Maar een uitgekleeft fair play begrip, dat sportkriatiek voor een deel monddood maakt, helpt daarbij te weinig.

Over de auteur

Albert Buisman is hoofddocent Sportpedagogiek aan de Universiteit Utrecht.

De literatuurlijst is opvraagbaar bij de redactie en tevens opgenomen in de lange versie van dit artikel dat is geplaatst op de KVLO-site.

Correspondentie: hbuisman@zonnet.nl

OVER DE REGELS EN DE GEEST

Moet je zelf ook een man minder opstellen als de tegenstander door blessures met een man minder speelt. Sta je als fietser een essentieel reserveonderdeel van je eigen fiets af aan die andere titelfavoriet? Zeg je de volleybalscheidsrechter dat jij de bal toch echt aanraakte voordat hij uit ging?

Door: Lieke Vloet en Johan Steenbergen

Waar liggen de grenzen van wat fair en un-fair is in de sport en wie bepaalt dat eigenlijk? De spelregelcommissie? De scheidsrechter? Was het maar zo simpel! Soms is het juist sportiever de geschreven regels te negeren en te handelen in de geest van de spelregels.

In deze bijdrage geven we een korte impressie van het onlangs verschenen boek 'Fair play... Over de regels en de geest - van begripsverheldering tot beleid'. In dit boek wordt kort stilgestaan bij de begrippen sportiviteit, respect en fair play en de dilemma's die daarbij spelen. Aan de hand van praktische voorbeelden wordt het onderscheid tussen sportief en onsportief gedrag duidelijker. Het boek vormt een handige leidraad voor sporters, bestuurders, docenten bewegingsonderwijs die iets willen doen met en aan fair play.

FAIR PLAY

In onze visie komt fair play pas in het spel als het gaat om sport waarin met anderen

de strijd wordt aangegaan (het zogenoemde 'agonale karakter'). Het maakt daarbij niet uit op welk niveau of in welke organisatievorm deze activiteiten worden beoefend. Het kan gaan om een Olympische wedstrijd, een competitiewedstrijd, een partijtje tijdens een training of les bewegingsonderwijs, of op een buurtveldje. Fair play omschrijven we als volgt: Fair play is het moreel juist beoefenen van sport, tot uitdrukking komend in (1) het zich houden aan de geschreven en ongeschreven regels, (2) een goede onderlinge omgang en (3) het streven naar kansgelijkheid.

Door tijdens de les bewegingsonderwijs of de sporttraining aandacht te besteden aan fair play, kan fair gedrag voor de leerlingen een vanzelfsprekendheid worden. De in de definitie genoemde drie kenmerken kunnen de docent houvast bieden in het bevorderen van fair play.

Omgang met geschreven en ongeschreven regels

Wie sport heeft de plicht zich aan de geschreven regels te houden, ook als de scheidsrechter even niet kijkt. Daarnaast gaat het om een niet door geschreven regels voorgeschreven houding ten opzichte van de wedstrijd en de deelnemers aan de wedstrijd. Om je aan die ongeschreven regels te kunnen houden, is het belangrijk om te weten welk gedrag verwacht wordt. Soms zijn dat algemene omgangsvormen die voor iedereen logisch zijn, zoals niet spugen naar je tegenstander. Maar soms zijn het gebruiken in de sport die niet voor iedereen duidelijk zijn, zoals of je bij bridgen je nieuwe tegenstander vooraf nou wel of geen hand geeft.

Omgang met elkaar

Fair play gaat ook over de onderlinge omgang binnen de sport. Het gaat dan zowel om het gedrag naar anderen (zoals het mopperen op een ander die iets fout doet) als op persoonlijk gedrag dat effect heeft op anderen (zoals het hardop op jezelf mopperen als je iets fout doet).

Gelijkheid van kansen

Bij 'gelijkheid van kansen' gaat het om het scheppen van randvoorwaarden die een zo eerlijk mogelijke vergelijking van de sportprestaties opleveren. Ter voorbeeld: Als het schaatsen op de buitenste baan gunstiger is, (minder kans om uit de bocht

FOTO: NOCNSF

'Handgemeen'

te vliegen), dan doet de wedstrijdleiding er goed aan om de wedstrijd twee keer te laten rijden, met daarin een wisseling van baan.

SPORTIVITEIT EN RESPECT

Met de term fair play doelen we dus op gedrag van de betrokkenen tijdens een wedstrijd(vorm). Buiten fair play om, is er nog veel ander gedrag te benoemen dat bijdraagt aan een sportieve en respectvolle sportbeoefening. Dat alles samen noemen we Sportiviteit en Respect.

Ten eerste is er (respectvol) gedrag zonder merkbare invloed op de wedstrijd. Dat kan zijn gedrag buiten de wedstrijden om, zoals bijvoorbeeld hoe het team met elkaar omgaat in kleedlokaal en kantine. Maar ook gedrag tijdens de wedstrijden van mensen die niet aan de wedstrijd deelnemen, zoals bijvoorbeeld twee ouders die onopvallend een sigaretje staan te roken als hun kind de wedstrijd speelt.

Maar er is ook een grijs gebied: Het is geen fair play, maar heeft er wel invloed op. Dat is namelijk gedrag van de betrok-

ken rondom de wedstrijden, met invloed op de wedstrijd. Bijvoorbeeld hoe tegenstander en scheidsrechter voor de wedstrijd worden behandeld óf wat het publiek roept naar de spelers tijdens de wedstrijd.

DE REGELS VAN HET SPEL

Spelregels (de geschreven regels) zijn voor een sportwedstrijd noodzakelijk, omdat op die manier de onderlinge prestaties van sporters met elkaar zijn te vergelijken. Spelen volgens de spelregels is dan ook belangrijk voor fair play.

Er zijn verschillende manieren om spelregels te overtreden. Ter voorbeeld noemen we twee typen unfair sporters die ieder op hun specifieke wijze spelregels overtreden: de calculeerder en de valsspeler. (In het boek worden nog vijf andere typen van unfair sporters onderscheiden).

De calculerende overtreder maakt een afweging tussen de kosten (bijvoorbeeld de hoogte van de straf) en de baten van de overtreding (zoals het voorkomen van een doelpunt). De calculeerder overtreedt de regels opzettelijk en vaak voor iedereen zichtbaar. Natuurlijk hoopt de calculeerder de straf te ontlopen, maar ook als de scheidsrechter de overtreding wel ziet, vindt de sporter dat het risico waard. Het doel 'het creëren van een strategisch voordeel' is immers bereikt. Een bekend voorbeeld is de voetballer die alleen op de keeper afgaat en net voor het strafschopgebied wordt onderuitgehaald. De speler die de overtreding begaat, wordt van het veld gestuurd en de tegenpartij krijgt een directe vrije trap. De opgelegde

Wie was eerst?

straf weegt op tegen het voorkómen van een (nagenoeg) zeker doelpunt. Dergelijke strategische overtredingen komen we in alle sporten in verschillende variaties tegen.

Een andere type unfaire sporter, is de valsspeler. Deze overtreedt de spelregels stiekem, met de bedoeling een oneigenlijk voordeel te behalen ten opzichte van de tegenstander. Hij zoekt een manier of moment waarop hij denkt niet betrapt te worden, bijvoorbeeld als de scheidsrechter of tegenstander even niet oplet of het niet goed kan zien. Zo probeert de valsspeler de straf te ontlopen. Voorbeelden te over van valsspelers in de sport, waarbij de sporters soms heel creatief te werk gaan. Tijdens de Olympische Spelen van Montreal (1976)

Zal hij wachten?

brengt Boris Onischenko in zijn schermdegen een draadje aan dat, wanneer hij hier op drukt, een lampje doet branden alsof hij heeft gescoord door zijn tegenstander te raken. Onischenko drukt echter een keer veel te vroeg, waardoor de jury de fraude ontdekt en hem diskwalificeert.

DE GEEST VAN HET SPEL

Als sporters zich houden aan de geschreven regels wil nog niet zeggen dat ze zich per definitie fair gedragen. Een voorbeeld: een tennisspeler probeert zijn tegenstander uit het ritme te halen door luid te hoesten tijdens de service van de tegenstander, door tussen lange rally's zijn schoenveters los te maken en opnieuw te strikken, door niet klaar te staan als de tegenstander wil serveren of door voortdurend te praten tegen zijn opponent. Er bestaan geen spelregels die deze acties verbieden of bestraffen, maar in het tennis worden ze wel degelijk unfair genoemd. Dit maakt duidelijk dat er in de sport ook altijd bepaalde ongeschreven regels zijn. Deze hangen samen met de verschillende tradities en etiquette in de sport. Tijdens een sportwedstrijd doen zich soms situaties voor waarin sporters naar eigen inzicht moeten kiezen wat te doen, zonder dat ze kunnen terugvallen op een (geschreven) spelregel. Dit spelen in de geest van de regels verschilt per tak van sport, maar zelfs binnen dezelfde sport zien we nuances. Er zijn prachtige voorbeelden te geven uit verschillende takken van sport waarin op het allerhoogste niveau en soms op cruciale momenten sprake is van spelen in de geest van de regels. Bijvoorbeeld uit de Tour de France. In 2001, tijdens een van de laatste bergetappes van de Tour, mist Jan Ullrich in de afdaling een bocht en rijdt een ravijn in. Zijn directe rivaal Lance Armstrong wacht tot Ullrich weer op de fiets zit en aansluiting heeft gevonden. Twee jaar later, tijdens de Tour de France van 2003, zijn de rollen omgedraaid. Tijdens een beklimming blijft Armstrong met zijn stuur haken aan een plastic zakje van een supporter en gaat onderuit. De weg ligt open voor Ullrich om de Tour van 2003 te winnen. Op dat belangrijke moment echter laat Ullrich zien wat sportiviteit is. Hij wacht, met waarschijnlijk op zijn netvlies nog het sportieve gebaar van de Armstrong in 2001, totdat Armstrong wederom aansluiting heeft bij de kopgroep om pas daarna weer een tandje bij te schakelen en zijn hogere tempo te hervatten. Hoewel door geen enkele spelregel opgelegd, beslist Ullrich dat hij op deze manier niet de Tour de France wil winnen.

Vooraf ook bij 'het spelen in de geest van de regels' is een belangrijke taak weggelegd voor de docent bewegingsonderwijs. Een leuke vorm om dat te bespreken is het spelen van een spel zonder regels. Dit kan bijvoorbeeld door twee partijen te maken (hoeven niet even groot te zijn) en op een veld aan beide zijde een hoepel op de grond te leggen en dan één bal te geven. Dan geef je de twee teams de opdracht om samen drie regels te bedenken en op te schrijven en vervolgens het spel te gaan spelen. Na verloop van tijd leg je het spel stil en vraag je of er op de drie regels aanpassing of aanvulling (tot maximaal 5) nodig is. Ondanks dat er maar een paar geschreven regels zijn, zal er toch een spel kunnen worden gespeeld. Dat geeft aan dat spelers zich aan bepaalde ongeschreven regels hou-

FOTO: NOC*NSF

Valse start?

den. En er zullen ook dingen mis gaan, die het bespreken waard zullen zijn. (Als de groep te 'lief' speelt, kun je een speler stiekem opdracht geven om zich wat minder netjes te gedragen en de grenzen van de regels op te zoeken). Dit is een leuke manier om te spreken over geschreven en ongeschreven regels in de sport.

FAIR OF UNFAIR - HET IS NIET ALTIJD GEMAKKELIJK TE BEPALEN

Wat de in dit artikel gegeven voorbeelden in ieder geval duidelijk maken is dat het zich houden aan de regels wel een belangrijk kenmerk is van fair play, maar dat de spelregels alleen niet volstaan om fair play volledig te karakteriseren. Vaak zijn er momenten in de sport, waarbij de sporter de keuze heeft zich aan de spelregels te onttrekken en te spelen in de geest van de regels. Maar het is niet eenvoudig te bepalen wat het beste is. En waar de grens tussen sportief en onsportief ligt. Moet je een scheidsrechter corrigeren als hij een onjuiste beslissing in jouw voordeel neemt. Of is dat juist een aantasting van zijn autoriteit... je hoort een beslissing van de scheidsrechter toch altijd te accepteren?

We denken terug aan de halve finale van Roland Garros 2003. In de derde en laatste set staat Serena Williams voor op Justine Henin-Hardenne met 4-2 en 30-0. Tijdens de eerste opslag van Williams steekt Henin haar hand op ten teken van 'ik ben nog niet gereed om de service te ontvangen'. Williams had haar

servicebeweging al gestart, ze ziet de opgestoken hand van Henin en serveert laag in het net. De umpire had 'first serve' of 'let' moeten geven en de foute serve van Williams moeten herroepen, maar de umpire heeft niets gezien. Dus serveert Williams voor haar tweede opslag. Ze verliest de game, de set en de wedstrijd. Williams is na afloop teleurgesteld dat Henin niet zelf heeft aangegeven dat ze haar hand opstak. Henin geeft toe dat ze inderdaad haar hand had opgestoken, maar dat het niet haar taak is was de umpire te corrigeren op dit belangrijke moment in de wedstrijd. Henin houdt zich aan de spelregels waar ze volgens Williams had moeten spelen in de geest van de regels. Voor beide valt wat te zeggen.

TOT SLOT

Voor al deze dilemma's geldt dat er heel waardevol is om erover te (kunnen) communiceren. Voor leerlingen is het goed dat ze bewust worden welke keuzes ze willen maken in hun gedrag. Ze moeten leren bedenken en aangeven welk gedrag ze niet wenselijk vinden. Dat mogen ze naar anderen communiceren. En dan zullen ze ook moeten leren om aangesproken te worden op het eigen gedrag. Waar nodig kunnen, samen met de leerlingen, duidelijke gedragsafspraken gemaakt worden.

Over de regels valt te discussiëren, maar helemaal waar het gaat om ongeschreven regels is er volop ruimte voor eigen interpretatie, discussie en misverstanden. Het is een zeer goede eigenschap als je in kunt inschatten welk gedrag van jou verwacht wordt, maar ook dat je op een goede manier kunt communiceren over gedrag van jezelf (waar je op aangesproken wordt) of dat van anderen. Dit is zowel waardevol voor de sport als voor de dagelijkse omgang. Het boek Fair Play.... Over de regels en de geest - van begripsverheldering tot beleid (J. Steenbergen & L. Vloet, 2007) is te bestellen bij daM uitgeverij (www.sportenkennis.nl)

Over de auteurs

Lieke Vloet is senior beleidsadviseur op de afdeling Strategie & Beleid van NOC*NSF. Zij is onder andere coördinator van Sportcode, het landelijke beleid om Sportiviteit & Respect in de sport te bevorderen.

Johan Steenbergen is directeur van advies- en onderzoeksbureau Kennispraktijk Steenbergen (www.Kennispraktijk.nl).

Plezier beleven

FOTO: NOC*NSF

VAK LO IN DE HOOFDROL BIJ 'ACTIEVE LEEFSTIJL'

U herkent ze vast in uw lessen. De teamspelers en solisten. De explosieven en de duursporters. De balsporters en de toesteladepten. Maar weten de leerlingen zelf waar ze goed in zijn en waar ze plezier in hebben? Een eerste vereiste voor het activeren van leerlingen is ze plezier in bewegen te laten ervaren. Ze te laten ontdekken dat er een manier van bewegen is die specifiek past bij hún kwaliteiten en beleving. Door: Mariëtte Lieverse en Nicole Alberts

De opdrachten en vaardigheidstoetsen uit de themapakketten 'Actieve leefstijl' kunnen u helpen uw leerlingen te activeren en hun plezier in bewegen te laten ontdekken. De pakketten zijn door Cito ontwikkeld in samenwerking met het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) en in opdracht van het Ministerie van VWS. Ze sluiten aan bij de campagne die NISB voert om onder meer vmbo-leerlingen meer aan het bewegen te krijgen. In 2007 startte een hernieuwde campagne onder de naam 30minutenbewegen. De vmbo-campagne heeft als doopnaam Dubbel30 meegekregen; de norm voor gezond bewegen voor jongeren ligt immers op 60 minuten bewegen per dag.

LO GEKOPPELD AAN ANDERE VAKKEN

Lichamelijke opvoeding speelt de absolute hoofdrol in de themapakketten 'Actieve leefstijl'. Het unieke van de pakketten is dat er een verbinding gelegd wordt tussen sporten en bewegen en ander schoolvakken. Zo zitten er in het pakket voor de onderbouw naast opdrachten voor lichamelijke opvoeding ook opdrachten en toetsen voor biologie, techniek en verzorging. In het bovenbouwpakket zitten deze vakken ook, aangevuld met natuur- en scheikunde, Nederlands (debatopdracht over actieve leefstijl), Engels (schrijfopdracht over sportbeoefening) en maatschappijleer (onderzoek naar sportbeoefening). In de meeste gevallen gaat het om (kleine) praktische opdrachten en handelingsopdrachten en verder omvat

het bovenbouwpakket een aantal toetsen en opdrachten voor een werkstuk.

Voor beide pakketten geldt dat alle opdrachten aansluiten bij de kerndoelen en exameneisen, waardoor ze uitstekend passen in het bestaande curriculum.

TEAMSPELER OF SOLIST?

De opdrachten voor lichamelijke opvoeding zijn gericht op twee uitkomsten.

- 1 De leerling ontdekt welke aspecten van sport en bewegen hij het meest waardeert. Is hij een teamspeler of een solist? Houdt hij van korte, felle acties of van duuractiviteiten? Is hij een krachtpatser of houdt hij van soepel bewegen? Wil hij graag iets doen met een bal of heeft hij meer iets met spanning of avontuur? De leerling krijgt allerlei beweegactiviteiten aangeboden waarin deze aspecten aan bod komen.
- 2 De leerling ontdekt in welke aspecten van sport en bewegen hij goed en minder goed is. Met behulp van een aantal tests zal de leerling ervaren hoe het gesteld is met zijn uithoudingsvermogen, kracht, snelheid en lenigheid. Zij kunnen hierbij hun scores afzetten tegen de gemiddelde scores van leeftijdsgenoten.

Voor de onderbouw worden deze twee doelen in twee afzonderlijke opdrachten uitgewerkt. Voor de bovenbouw zijn ze geïntegreerd in één grote opdracht. De leerling vult systematisch schema's in met zijn oordelen en prestaties. Na uitvoering levert dat een heel persoonlijk profiel op: wat vind ik het leukst, wat zijn mijn sterke kanten en hoe combineer ik die twee dingen? Welke sporten passen daar het best bij?

FRIET EN CHOCOLA

Naast opdrachten voor lichamelijke oefening bevatten de themapakketten dus ook opdrachten voor andere vakken. Zo leren leerlingen iets over het verband tussen bewegen, hartslag

en energieverbruik, over roken en gezondheid en over de samenwerking tussen spieren en botten bij bewegen. Vraag uw leerlingen na het maken van de opdrachten maar eens hoe lang u moet fietsen om dat onweerstaanbare bakje friet er weer af te trappen. Of hoeveel trappen u op en af moet rennen om de calorieën van die verrukkelijke chocoladereep weer kwijt te raken. Ze kunnen het u straks haarfijn vertellen!

HANDLEIDING THEMAWEEK 'ACTIEVE LEEFSTIJL'

Alle opdrachten in de themapakketten kunnen afzonderlijk van elkaar ingezet worden bij de verschillende vakken. Het beste komen ze echter tot hun recht bij de inzet in een themaweek. De hele school kan zich dan bezighouden met sport en bewegen. Om de organisatie van zo'n themaweek te ondersteunen ontwikkelde NISB samen met Cito een handleiding. Hierin vindt u allerlei tips, ideeën en overzichten die u kunnen helpen een spetterende, activerende én leerzame week voor uw leerlingen te organiseren rondom de themapakketten 'Actieve leefstijl'.

BESTELLEN

De pakketten zijn al twee jaar beschikbaar. Veel scholen hebben de pakketten ook al aangeschaft. Misschien kent u ze al. Zo niet, informeer dan eens binnen uw school of een pakket aanwezig is. De reacties van scholen die al gebruik maken van het pakket zijn erg positief. Cito en NISB overwegen daarom een aanvulling op de pakketten te maken. In aanvullende opdrachten zal voeding dan een grotere rol spelen.

- De themapakketten 'Actieve leefstijl' zijn nog te bestellen via http://www.cito.nl/vo/themapakketten/eind_fr.htm
- De handleiding van het themapakket is te bestellen via www.NISB.nl

SAMENSTELLING THEMAPAKKETTEN

Alle themapakketten die Cito ontwikkelt bestaan uit een map met:

- kopieerbaar materiaal:
 - een handleiding voor de docent met tips, antwoord- en beoordelingsmodellen
 - diverse opdrachten voor de leerlingen
- een cd-rom voor de docent met al het leerlingenmateriaal in Word, zodat u eventueel wijzigingen kunt aanbrengen
- een cd-rom voor de leerling met videofragmenten en andere bestanden die de leerlingen nodig hebben bij de opdrachten.

ANDERE THEMA'S

Naast 'Actieve leefstijl' heeft Cito ook themapakketten ontwikkeld bij uiteenlopende andere onderwerpen. Kijk op onze site voor meer informatie:

http://www.cito.nl/vo/themapakketten/eind_fr.htm

Algemene kenmerken van Cito themapakketten:

- uitdagende opdrachten over actuele thema's
- bevat kennis- en vaardigheidstoetsen en praktische opdrachten
- met antwoordmodellen, beoordelingslijsten en normerings-suggesties
- opdrachten voor onderbouw en schoolexamens voor bovenbouw
- aansluitend bij kerndoelen en eindtermen
- voor tal van vakken, afzonderlijk of voor projecten
- met filmpjes, foto's, muziekfragmenten en digitale bestanden
- ervaringen vanuit het veld zijn verwerkt
- geen extra tijd voor de docent, maar in plaats van...
- onderwijs in samenhang!

Over de auteurs

Mariëtte Lieverse is toetsdeskundige en accountmanager bij Cito en Nicole Alberts is toetsdeskundige en projectleider bij Cito.

Correspondentie:

Mariette.Lieverse@cito.nl en of Nicole.Alberts@cito.nl

De afdeling individuele rechtspositie biedt hulp en bijstand bij allerhande vragen en problemen die voortvloeien uit de werksituatie van leden van de KVLO. Deze juridische bijstand geldt voor leden werkzaam in en buiten het onderwijs.

Om een indruk te geven van de zaken die dagelijks op de afdeling Rechtspositie behandeld worden in deze rubriek een selectie uit gestelde vragen of een uitleg over veelvoorkomende zaken.

Door: mr. Sandra Roelofsen

ZWANGERSCHAPSPERIKELN

Een werknemer in het onderwijs heeft recht op betaald zwangerschaps- en bevallingsverlof van ten minste 16 weken. De werknemer moet hiervoor een verklaring van een verloskundige overleggen aan de werkgever.

De ingangsdatum is zes weken voor de vermoedelijke bevallingsdatum. De aanstaande moeder kan er ook voor kiezen om langer door te werken (behalve bij ziekte voor aanvang van het zwangerschapsverlof). Het verlof gaat in ieder geval uiterlijk vier weken voor de vermoedelijke bevallingsdatum in. Bij een vroeggeboorte mogen de niet opgenomen zwangerschapsdagen worden opgeteld bij het bevallingsverlof. Hierdoor blijft de termijn zestien weken. Wordt het kind later geboren, dan is de termijn langer dan zestien weken. Het bevallingsverlof begint in deze situatie op de eerste dag na de bevalling. Het zwangerschapsverlof wordt dus langer.

Een veelgestelde vraag bij onze afdeling: *'Een gedeelte van mijn zwangerschapsverlof valt in de vakantie, mag ik dat compenseren?'*

In de CAO-VO is voor de vrouwelijke werknemer (functiecategorie directie en leraren) vastgelegd dat alle niet-genoten vakantiedagen in verband met het zwangerschaps/bevallingsverlof tijdens de zomervakantie, worden gecompenseerd. Dit moet dan aansluitend aan het verlof (of de vakantie) gebeuren, tenzij werkgever en werknemer anders afspreken. Voor alle andere vakanties geldt deze regel niet (artikel 8.1 lid 7 CAO VO 2007-2008).

In de CAO-PO kan de vrouwelijke werknemer (directie, onderwijsgevend personeel en onderwijsondersteuner met lesgevend taken) het zwangerschaps/bevallingsverlof dat samenvalt met de zomervakantie voor maximaal drie weken compenseren (artikel 8.2 lid 6 CAO PO 2006-2008).

Samenloop van zwangerschapsverlof met ouderschapsverlof

Het Europese Hof heeft uitgesproken dat iedere ouder recht heeft op ouderschapsverlof van minimaal drie maanden. Dit verlof kan niet worden ingekort wanneer het wordt onderbroken door een ander verlof met een andere doelstelling dan het ouderschapsverlof, zoals het zwangerschapsverlof. Door deze uitspraak moesten ook de CAO's in het onderwijs worden aangepast. In de CAO PO is inmiddels opgenomen dat ook zwangerschaps- en bevallingsverlof het ouderschapsverlof opschort, als de werknemer daarom verzoekt (artikel 8.19 lid 9 CAO PO 2006-2008). Tot de uitspraak van het Europese hof

was er alleen bij samenloop met ziekte sprake van een opschorting van het verlof. In andere gevallen was iemand het resterende verlof kwijt na stopzetting.

Ook in de CAO VO 2007-2008 is in bijlage 6 (Regeling betaald ouderschapsverlof) in artikel 4 lid 6 nu geregeld dat wegens ziekte, zwangerschaps- en bevallingsverlof het ouderschapsverlof kan worden opgeschort.

Ziekte voortvloeiend uit zwangerschap

De meeste vrouwelijke werknemers kunnen na een zestien weken durend verlof weer met frisse tegenzin hun werkzaam-

FOTO: MARCO TANGELDER

heden hervatten. Lukt dat niet door arbeidsongeschiktheid die voortvloeit uit de zwangerschap of bevalling, bijvoorbeeld een bekkeninstabiliteit of zwangerschapsvergiftiging dan zijn de regels anders dan bij een 'gewone' arbeidsongeschiktheid. Normaal gesproken zal een werkgever na het eerste ziektejaar het loon korten tot 70%. Vindt een ziekte echter zijn oorsprong in de zwangerschap dan heeft de vrouwelijke werknemer recht op 100% doorbetaling van haar loon (voor maximaal 104 weken).

Hebt u vragen over deze of andere zaken op rechtspositioneel gebied dan kunt u zich wenden tot de afdeling IRP, te bereiken per e-mail: irp@kvlo.nl en dagelijks van 12.30-16.30 uur op telefoonnummer 030 693 7678.

PRAKTIJK KATERN

PRAKTIJK
BASIS- EN
VOORTGEZET
ONDERWIJS

BUSJE KOMT ZO... | 20

ATLETIEK VIJFKAMP SEMI INDOOR (2) | 24

SPORTIK - EEN VAKOVERSTIJGEND PROJECT IN DE PRAKTIJK | 28

BUSJE KOMT ZO...

Een praktijkverhaal over de ervaringen van een bewegingszwakke leerling. Over hoe deze leerling in het lesgeven van de LO docent erachter komt wat hij wel en niet belangrijk vindt. Door: Maarten Massink

GYM OP DE NIEUWE SCHOOL

Het jaar dat ik naar het voortgezet onderwijs ging zag ik vreselijk op tegen de gymlessen. Op de basisschool had ik gym van mijn eigen juf. Als de rest van de klas ging spelen met trefbal of zo, zat ik altijd lekker met de juf te praten. Zij wist wel dat ik gym niet zo leuk vond. Ik was vreselijk onhandig, werd altijd als eerste afgegooid of uitgetikt en met toestellen werd altijd onmiddellijk duidelijk dat ik er niet overheen kon komen als we ergens over heen moesten springen. En met zwaaien had ik zoveel zweet in mijn handen dat het vele gewicht dat ik moest zien te houden in een greep aan de ringen, al bij voorbaat een kansloze actie was. Vaak naar de wc gaan was mijn redding, of een briefje van thuis. En mijn schooljuf begreep dat. Maar zou de 'meneer' of 'mevrouw' van gym op de middelbare school dat ook begrijpen. Ik kon er van tevoren al niet van slapen.

EEN 'MENEER' VOOR LO

Op een maandag in augustus kreeg ik mijn lesrooster en de schrik sloeg mij al om het hart. Er stond de naam van een 'meneer' voor LO en ik had hem twee keer per week. Zou hij mij begrijpen en ontzien zoals mijn juf van de lagere school? En ja hoor... de eerste weken les op het veld, dus niet lekker zitten in de vensterbank in een warme gymzaal, maar met een trainingspak voor als het fris was en mogelijk zelfs les in de regen. De onrust sloeg om in paniek toen ik van mijn buurmeisje hoorde, die in de parallelklas zat en dezelfde 'meneer' had voor gym; dat de eerste weken vooral hardlopen op het programma stond en korfbal en voetbal. Ik voelde me niet goed worden en vroeg mijn moeder of ze een briefje wilde schrijven dat ik niet mee kon doen. Maar mijn moeder zei dat ik het maar moest proberen en tegen de meester zeggen dat ik misschien niet alles mee kan doen. Nee dat is leuk, gelijk binnenkomen en tegen een gymleraar zeggen dat je misschien niet alles mee kan doen. Dat is hetzelfde als tegen de buschauffeur zeggen... 'ik wil wel meerijden maar ik kan niet instappen'. Zou hij dat begrijpen en mij helpen met instappen, of zou hij de deur dicht doen en weg rijden?

ZWEMMEN VIND IK WEL LEUK

Woensdagochtend was het zover, het vierde en vijfde uur (een blokuur, ook dat nog) voor het eerst gym. We moesten met de fiets naar het veld. De eerste keer verzamelen bij de gymzaal bij school. De gymleraar zou de eerste keer meefietsen om de weg te wijzen, daarna moesten we zelf de weg naar het veld nemen en wachtte hij ons daar op. Hij stelde zich voor en we mochten hem Rob noemen. Hij vroeg of iedereen er was en telde de leerlingen. Op het veld aangekomen stelde hij zichzelf voor, waar hij woont en hoe oud hij was waarom hij gymleraar was geworden... (hij vindt sporten leuk en kinderen leren sporten en bewegen vindt hij nog leuker dan zelf sporten... hoe bestaat het!). Daarna mochten we kort iets vertellen over onszelf en welke sport wij leuk vonden. Daar ga je al dacht ik nog... ik vind helemaal niks leuk aan sport, maar dat kan je toch niet zeggen? Maar mijn redding zat in het groepje meisjes dat ik kende, die waren ook niet zo sportief. Zij zeiden dat ze dansen en zwemmen leuk vonden. Oh dat kan ik ook wel zeggen, want ik ga wel eens naar het zwembad en op een feestje heb ik wel eens gedanst met mijn vriendinnen, en veel lol gehad, dus nog waar ook.

'Nou komt goed uit' zei de gymleraar 'want we gaan ook dansen met de klas, streetdance en aerobics, en aan het eind van het schooljaar doen we op school een minitriatlon en dan gaan we ook veel oefenen met zwemmen'. Dat was nou net niet mijn voorstelling van zwemmen.

GEEN ONTKOMEN AAN

'Maar deze periode staat vooral hardlopen, voetbal en korfbal centraal'. Ja hoor..., daar heb je het al: HARDLOPEN. Ik kreeg het al benauwd voor we gingen rennen. Meneer Rob zette een rondje uit met pilonnen. Ik vraag of ik mag plassen. 'Als je nodig moet, moet je maar even gaan... maar schiet wel op dan wachten wij wel even met starten'. Dat was niet de bedoeling. Ik ging toch maar even terwijl ik helemaal niet hoefde. Toen ik terugkwam begon hij net met de uitleg. 'Niet iedereen is even goed in hardlopen. De één zit op voetbal bijvoorbeeld en

FOTO: HANS DIJKHOFF

Ja hoor, hardlopen

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Volhouden

traint drie keer in de week. De ander loopt alleen hard als hij de bus moet halen' (Ik hoopte dat hij de deuren dicht zou doen en verder reed en dat ik niet in kon stappen). Nu gaan we zo hardlopen zodat iedereen mee kan doen op-zijn-eigen-niveau.' Hij zei dit nu voor het eerst maar ik zou het later nog vele malen te horen krijgen. En het werd duidelijk voor mij; je moest instappen in deze bus, er was geen ontkomen aan.

LANGZAAM HARDLOPEN

We gingen leren duurlopen, oftewel het hardlopen zolang mogelijk volhouden. Ook dat nog, dat zou bij mij niet lang duren en iedereen zou mij voorbijlopen. De kunst was, zei hij, niet zo hard mogelijk lopen, maar zo langzaam hardlopen dat je het heel lang volhoudt. Dat klinkt gek; langzaam hardlopen. We gingen in een baan van 200 meter lopen en dat moest je zes minuten volhouden. Ik kan nog geen minuut hardlopen dacht ik nog. 'Maar je mag kiezen. Na een minuut geef ik een fluit-sig-naal. Als je hardlopen niet meer kan volhouden ga je de volgende minuut wandelen. Bij de tweede, vierde en zesde minuut heb je een keuze tussen wandelen of hardlopen, bij de eerste, derde en vijfde minuut probeer je het hardlopend vol te houden'. Hij deed nog even voor wat langzaam hardlopen was. Ik dacht dat hij een grapje maakte want hij dribbelde zo langzaam hard als ik ongeveer hardloopte. Maar dat was goed zei hij.

VOLHOUDEN

We gingen van start en sommigen jongens gingen er als een pijl vandoor om de eerste te zijn. Laat maar gaan dacht ik en ik hoorde Rob zeggen, 'laat maar gaan... loop je eigen tempo' en

hij ging naast mij en nog een paar anderen lopen die het langzaamste tempo kozen. Na veertig seconden stonden twee jongens die hard waren weggegaan buiten adem bij de pilon. 'Nog niet stoppen jongens, de minuut is nog niet voorbij...' zei de gymleraar. Ik kon amper praten zo buiten adem was ik, maar ik hield het een minuut vol. Sterker nog ik kon zo de zes minuten afwisselend volhouden, waarvan drie wandelend en drie rustig hardlopend.

Na afloop van het rennen zei hij wat hij er van vond. Hij gaf mij en Renate een compliment omdat, hoewel we achteraan liepen en het minste gelopen hadden, we wel de zes minuten op de goede manier hadden volgehouden. Dat was niet iedereen gelukt! Volgende week gaan we acht minuten proberen vol te houden... en zo doen we er iedere week een paar minuten bij. Niet echt een leuk vooruitzicht... alhoewel ik wel nieuwsgierig was geworden of ik acht minuten zo ook vol zou kunnen houden.

IEDER OP EIGEN NIVEAU

Vervolgens gingen we verder met voetballen. Weer een korte inleiding door Rob. Niet iedereen is even goed... ieder op eigen niveau... oftewel je mocht kiezen op welk veldje je wilde spelen: veldje 1 met de voetballers met veel voetbalervaring, veldje 3 voor leerlingen met weinig of geen voetbalervaring en veldje 2 als je er tussen in zit. Hij sprak niet over goede en slechte voetballers viel mij op. Ik stapte in voor veldje 3 en de bus ging weer rijden. Met acht leerlingen speelden we vier tegen vier, maar er waren drie doelen die je moest verdedigen en drie doelen waar je op kon scoren. Daardoor kon je makke-

lijker scoren als je maar goed kijkt welk doeltje het minst verdedigd wordt en niet zomaar de bal naar voren schopt. We hadden veel lol op ons veldje omdat iedereen zich niet zo handig voelde met voetbal en daardoor gelijke kansen had.

OH... LEUK

De les was voorbij voor ik er erg in had. Rob vroeg of we het voetbal zo plezierig vonden en waarom, en hij gaf ons nog een compliment voor het samen klaarzetten en opruimen van de pilonnen. Opgelucht ging ik die dag naar huis. De lessen LO zouden best wel eens mee kunnen vallen. Thuis gekomen vroeg mijn moeder... 'en hoe was de gymles?'. 'Oh... leuk' zei ik en begon aan mijn eerste huiswerk voor Frans. Mijn moeder keek verbaasd achterom.

UITDAGEN EN GRENZEN ACCEPTEREN

Het is inmiddels alweer een paar jaar geleden dat ik mijn eerste LO-les erop had zitten. Ik heb Rob leren kennen als een LO-leraar die het vooral belangrijk vindt dat je het beste haalt uit jezelf. Hij vindt het niet erg als je iets niet kan of ergens bang voor bent of iets moeilijk vindt. Hij zegt dat dát juist zijn werk leuk maakt, leerlingen over een drempel heen helpen, voorbeelden geven van situaties waar je misschien nog net wel mee uit de voeten kan. Jezelf laten nadenken wat je kan doen om jezelf te verbeteren. Hij daagt je uit om letterlijk in beweging te komen en hij waardeert het als je die uitdaging aangaat en als je ervoor gaat om jezelf te verbeteren. Hij wil dan ook in een gesprekje met jou of met de klas van je weten wat je moeilijk vindt, waar je tegenop ziet, wat je leuk vindt en waarom en wat je kan doen om het nog intensiever of leuker te maken. Maar hij accepteert het ook als er grenzen zijn.

EXPERT HULPVERLENER

Zo zijn we op een gegeven moment bezig geweest met de salto voorover uit de minitrampoline, eerst als rol op een schuin vlak, toen op een verhoogd vlak en daarna over een kast en voor sommige leerlingen zelfs los in lucht. Ik ben veel te zwaar om opgevangen te worden. Bij rollen op een schuin vlak lag mijn grens. Eén keer viel ik terug in de mintramp omdat ik niet genoeg vaart en hoogte had om op te rollen op het verhoogde vlak. Ik werd er bang voor. Rob heeft samen met mij nog wel geprobeerd om weer verder te komen maar ik blokkeerde steeds en vond het niet meer leuk. Hij is toen samen met mij gaan vangen en inmiddels kan ik bijna alle leerlingen samen vangen en hulpverlenen bij de salto. De leerlingen hebben vertrouwen in mij als hulpverlener. Met springen wil ik de hurkwendsprong over de kast nog wel meedoen, maar bij de salto word ik ingeschakeld als hulpverlener.

BEOORDELING VAN INZET

Nu maak ik me helemaal geen zorgen meer over mijn beoordeling bij LO omdat Rob zegt dat het met mijn 'inzet' van de les wel goed zit en dat vindt hij het belangrijkste. Op het rapport wordt dat aangegeven als 'inzet in de les'. Dan kijkt hij of je mee doet met verschillende activiteiten. Oftewel of je het probeert en of je kijkt hoe je wat kan leren. Daarbij speelt ook

een rol of je ook zonder directe hulp van hem blijft proberen om jezelf te verbeteren en of je daarbij anderen helpt. Op het rapport wordt voor LO ook aangegeven hoe je vaardigheid is in het bewegen. Daaruit blijkt dat ik moeite heb met bepaalde onderdelen. Met springen met turnen kom ik niet echt verder, ook met andere turnonderdelen blijf ik op beginnenniveau. Maar Rob weet wel steeds interessante turnactiviteiten te bedenken waardoor ik mee kan doen hoewel mijn vaardigheid niet hoog is. Maar mijn eindbeoordeling blijft goed zolang mijn inzet goed is.

ANDEREN BETER LATEN WORDEN

Niet iedereen begrijpt dat. Zo hebben we een jongen in de klas die op een basketbalclub zit. Hij is heel erg goed in basketbal en eigenlijk in alle sporten. Maar hij vindt het stom dat hij naar de gymles moet komen, omdat hij liever die tijd besteedt aan zijn basketbaltraining. Hij heeft daarvoor ook vrij gevraagd voor LO om basketbaltraining te kunnen volgen. Tijdens gym leert hij toch niets zegt hij want zijn medeleerlingen zijn niet goed in sport en daar kan hij dus niet mee spelen. Rob vraagt regelmatig aan hem om met basketballessen en met andere sportspelen zo mee te doen dat anderen van hem en door hem kunnen leren. Maar hij brengt het geduld niet op. Hij ergert zich, scheldt op zijn medeleerlingen of laat ze links liggen. Hij heeft voor LO voor inzet een onvoldoende. Hij snapt er niets van terwijl hij goed in sport is en hij een hoge vaardigheid in bewegen heeft. Rob legt hem uit dat inzet te maken heeft met meedoen in verschillende situaties, je willen verbeteren en helpen anderen beter te laten worden.

Heel anders is dat met Nico. Nico zit op judo en heeft de bruine band. Hij doet aan competitiejudo. Ook Nico is heel goed in gym. Niet alleen als sporter maar ook als helper. Met judo neemt hij delen van de les over en gaat met leerlingen aan de slag. Maar ook met andere activiteiten heeft hij veel geduld met leerlingen die niet sterk en handig zijn met hun lijf. Zo heeft hij samen met mij hardgelopen tijdens de prestatieloop van de school. Sinds klas 1 ben ik blijven oefenen met hardlopen en nu kan ik vijf km hardlopen. Ik werd daarbij gecoacht door Nico die mij stimuleerde om het goede tempo te vinden zodat ik het kon volhouden.

GOEDE CHAUFFEUR

De laatste jaren van het voortgezet onderwijs zijn we ook regelmatig met leerlingen de school uit geweest om een aantal weken kennis te maken met een sportclub of -vereniging hier in de buurt. Zo ben ik in aanraking gekomen met de duikvereniging waar ik nu inmiddels een jaar lid van ben. Ik heb het gevoel dat ik met LO op een goede plek terecht ben gekomen. Ik ben blij dat ik in de bus gestapt ben en dat Rob mijn chauffeur was.

Correspondentie: m.massink1@chello.nl

ATLETIEK VIJFKAMP SEMI INDOOR (2)

In het vorige topic, 'Olympische Spelen', is deel 1 van dit artikel verschenen met aandacht voor een atletiekvijfkamp op school. Atletiek is echt een zomersport. Het heeft de voorkeur om buiten op het veld atletiek te doen, ook op school. Daar is de ruimte voor werpen en springen en lopen in de frisse lucht. Maar er zijn omstandigheden waardoor atletiek buiten een probleem is. Qua accommodatie bijvoorbeeld. Er zijn scholen die geen veld (meer) tot hun beschikking hebben. Met een beetje creativiteit kom je tot de vorm semi indoor. In het vorige artikel zijn de onderdelen kogelstoten, verspringen en hoogspringen beschreven. In dit artikel gaan we verder met de 60 meter sprint en 2000 meter loop en het puntentotaal. Door: Maarten Massink

De 60 meter sprint en 2000 meter loop zijn buiten, in de buurt van de gymzalen. De andere onderdelen zijn in de gymzalen. De uitvoering vindt plaats in het vroege voorjaar (maart). Net zo'n beetje als de leerlingen weer zin krijgen om na een lange binnenperiode naar buiten te gaan. De voorbereiding van alle onderdelen kan binnen in de gymzalen plaatsvinden. En op een mooie dag worden de looponderdelen bij de gymzaal ge-

oefend (60 meter sprint en 2000 meter loop): heen en terug naar een keerpunt op 1000 meter afstand over een rustig fietspad.

60 METER SPRINT

Met sprinten gaan we eerst in de zaal allerlei reactiespelletjes doen met tweetallen om het reageren op teken en snel weglopen te oefenen. Spelen als 'ratten en raven' en 'koop een koe' zijn hier geschikt voor.

In de buurt van de gymzalen

Ratten en raven

De leerlingen staan in tweetallen tegenover elkaar bij de middenlijn met het gezicht naar elkaar toe, de middenlijn precies tussen hen in. De ene kant noemen we 'ratten' en de andere kant de 'raven'. Op commando 'ratten', worden de 'ratten' de tikker en moeten de 'raven' naar hun achterlijn rennen (denk om afstand tot de muur). Wordt de 'raaf' getikt voor de achterlijn, dan heeft de 'rat' een punt, anders heeft de 'raaf' een punt. Bij commando 'raven' zijn de rollen net omgedraaid. Iedere leerling tikt alleen zijn eigen tegenstander en loopt in een rechte lijn. Leerlingen kunnen aan dit eenvoudige spel veel lol beleven, zeker als de spanning wordt opgevoerd door in een verhaal vorm de woorden 'ratten' en 'raven' te laten val-

len waar zij op moeten reageren. Er kan ook gevarieerd worden in tussen afstand en startpositie (zittend liggend etc.).

Koop een koe

De leerlingen staan weer tegenover elkaar bij de middenlijn en houden ieder een hand op. De ene is de 'handelaar' de andere de 'koper'. Als de 'handelaar' op de hand slaat van de 'koper' rent hij daarna snel naar zijn achterlijn. De 'koper' gaat er achter aan om hem voor de lijn te tikken. Het wordt helemaal spannend als de 'handelaar' schijnbewegingen mag maken. Belangrijk ook hier voor de veiligheid: alleen rechtuit lopen en de achterlijn niet dicht bij de eindmuur.

Startprocedure

Als je leerlingen vraagt wat je moet doen om rap weg te zijn met reactiespelletjes, komen leerlingen al snel op een aantal principes van een staande start: voeten uit elkaar (niet te ver), voorste been (afzetbeen!) gebogen, achterste been bijna gestrekt en een beetje naar voren hellen (gewicht op voorste been) en na het signaal snelle kleine passen. Dan introduceren we de knielstart, eerst klassikaal op een lange lijn met de commando's. Al naar gelang de zelfstandigheid van de leerlingen en de mate waarin u als docent de zelfwerkzaamheid/-verantwoordelijkheid wilt bevorderen, kunt u kiezen voor het gebruik van een kijkwijzer om de start te oefenen. Een voorbeeld hiervan stond in LO 9 (2007).

- 'Op uw plaatsen': handen op de lijn en steunen op duimen en vingers, vingers naar buiten, duimen naar binnen, schouders boven de handen, voeten in schrede stand er achter, afzetbeen voor met voet aan de grond, achterste been met voet en knie aan de grond, knie ter hoogte van voorste voet. De starter staat met beide armen in de lucht.
- 'Klaar': heupen komen omhoog, knie van achterste been komt van de grond, schouders gaan iets voorbij de handen. De starter brengt beide armen zijwaarts.
- 'Af': handen van de grond halen en snelle eerste passen maken. De starter brengt zijn armen langs zijn lichaam.

Leer er gelijk de tekens bij van de starter, zodat dit buiten ook goed kloppen op tekens van de starter mogelijk maakt.

Daarna gaan we oefenen in groepjes en de startprocedure doornemen waarbij wedstrijdjes gelopen worden tussen leerlingen die ongeveer even snel zijn, over een korte afstand (ca. twaalf meter).

De hele afstand

Op een stuk vlak terrein naast de school wordt de 60 meter sprint gehouden, waarbij leerlingen in tweetallen die ongeveer even snel zijn lopen. Ze mogen kiezen tussen de staande start of de knielstart. Veel leerlingen kost het veel kracht om uit de knielstart snel omhoog te komen en er effect uit te halen. Er wordt gebruik gemaakt van startblokken bij de knielstart.

Outdoor

Voor 60 meter sprint krijgen leerlingen de volgende punten:

Tijd in seconden	Meisjes	Jongens
>11.50	1	1
11.50	2	1
11.00	3	2
10.50	4	3
10.00	5	4
9.50	6	5
9.00	6	6

2000 METER LOOP

De duurloop kan ook in de zaal voorbereid worden.

Indoor oefenen

Met banken in de hoeken van het volleybalveld maken we een ronde van ongeveer 50 meter. Eerst laten we ze kennis maken met 1000 meter duurloop indoor (20 rondjes), waarbij het de uitdaging is een zodanig tempo te kiezen dat je het hardlopend in een constant tempo kan volhouden zonder te wandelen. Er worden tweetallen gemaakt. Iedere loper heeft een persoonlijke coach die bij de bank staat waar gestart wordt, en deze heeft met het groepje bij zijn bank een stopwatch. Iedere rondetijd wordt door de coach opgeschreven, 20 rondjes lang. Uit de ronde tijden kun je zien of de loper in een constant tempo heeft gelopen. Er worden tussen de vier en drie, soms

Op volle kracht

Nog even volhouden!

twee ronden per minuut gelopen. Dus de meesten lopen zo tussen 15 en 25 seconden per ronde, daarmee uitkomend op vijf tot acht minuten per 1000 meter. Er zijn enkelen die sneller (of langzamer) uitkomen. Ook de laatste lopers die hun eigen tempo blijven volhouden verdienen het respect van de snelle lopers. Vanwege de eenzijdige belasting van de knieën bij rondjes lopen wordt er op de helft (na tien ronden) van richting veranderd. De coach geeft dit aan. Er zijn dan tegenliggers. De snelste lopers die het eerste gekeerd zijn houden de binnenbaan. Als iedereen klaar is wordt gewisseld van lopers naar coaches en andersom. De blaadjes met de genoteerde tijden worden ingeleverd en bewaard.

Een volgende les wordt het schema van de 1000 meter erbij gehaald en lopen we 1500 meter. Leerlingen kunnen hun lopers nu coachen op de voorgenomen tijden en tussentijden.

Outdoor

Daarna zijn we klaar voor de 2000 meter outdoor waarbij we op het heen en terug parcours gaan lopen. We zoeken een mooie dag uit. Het parcours moet overzichtelijk en veilig zijn. Een langgerekt parcours verdient de voorkeur (geen kans op afsnijden). Leerlingen richten zich op grond van de vorige lessen op een keerpunttijd en een eindtijd. We starten klassikaal. Alleen bij de finish blijft een (geblesseerde) leerling achter om de tijden te noteren. De docent loopt met de snelste leerlingen mee voorop naar het afgesproken keerpunt op 1000 meter op een overzichtelijk en veilig pad. Zijn de eersten te snel dan biedt de fiets voor de docent uitkomst. Op het keerpunt geeft hij alle leerlingen die langskomen een stiftstreepje op de hand ten teken dat ze bij het keerpunt zijn geweest. Vervolgens gaat de docent met de laatste leerlingen weer mee terug en stimuleert deze het ook hardlopend in eigen tempo vol te houden tot de finish. De winnaar is uiteindelijk degene die het dichtste bij zijn vooraf toegezegde eindtijd en tussentijd is uitgekomen.

Ik lig voor

Voor de 2000 meter loop krijgen leerlingen de volgende punten:

Tijd in minuten	Meisjes	Jongens
>14.30	1	1
<14.30	2	1
<13.00	3	2
<11.30	4	3
<10.30	5	4
<9.30	6	5
<8.30	6	6

DE ATLETIEK VIJFKAMP

Tijdens de vijfkamp werken we met vijf klassen tegelijk die gedurende blokken van 120 minuten langskomen in een activiteiten week. In zo'n activiteitenweek is er vaak een bijzonder rooster. Door meerdere keren in de week zo'n blok te doen, kunnen alle eerste- en tweedeklassen langs komen. In een roulatie schema met 20 minuten per onderdeel worden alle activiteiten afgewerkt. Voor hoogspringen hebben we twee

Finishlijn

hoogspring situaties klaar staan zodat we ook dat in 20 minuten per klas kunnen redden. Met twee personen per klas is de bemensing rond. Vaak gaat er met de klas een mentor mee voor de administratie, maar soms kunnen de leerlingen in de klas dat ook prima zelf.

Alle leerlingen krijgen een diploma. Deze worden van te voren klaargemaakt met naam, klas en dergelijke. Op de achterkant staan de tabellen zodat per leerling de prestaties die gehaald zijn en het aantal punten alleen maar omcirkeld hoeven te worden. Aan het eind worden de punten opgeteld en krijgen de leerlingen meteen hun diploma uitgereikt.

Voor de volgende puntentotalen krijgen de leerlingen een bijbehorend diploma:

Puntentotaal	Diploma
30, 29, 28	F
27, 26, 25, 24, 23	E
22, 21, 20, 19, 18	D
17, 16, 15, 14, 13	C
12, 11, 10, 9, 8	B
7, 6, 5	A

De voorbereiding en de afsluiting van de vijfkamp geven leerlingen vaak de voldoening dat door gericht oefenen je jezelf kunt verbeteren. Vooral als de resultaten van het jaar daarvoor erbij worden gehaald. Atletiek wordt daarmee grenzen verleggen in een setting die op de grens van indoor en outdoor plaatsvindt.

Ervaringen met atletiek vijfkamp op:
OSG de Meergronden
Almere haven

Foto's: Col Dumoulin

Correspondentie: m.massink1@chello.nl

Flop

SPORTIK - EEN VAKOVERSTIJGEND PROJECT IN DE PRAKTIJK

In dit artikel geven we een vervolg op het artikel 'Sportik - Wat beweegt kinderen in sport?' (LO 2, 2008). We volgen Casper, een jonge docent LO die met Sportik als vakoverstijgend project voor sportstimulering wil gaan werken. Door: Eric Swinkels

DAT IS PRECIES WAT IK ZOEK..!

Casper is een enthousiaste collega op mijn school. Het is zijn tweede jaar dat hij op onze middelbare school gymlessen geeft, voornamelijk in de onderbouw en hij gaat graag een nieuwe uitdaging aan. Als mentor van een eerste brugklas havo/vwo heeft hij gemerkt dat er nog weinig vakoverstijgende projecten worden gedaan. Binnen het onderbouwteam wordt er wel over gesproken, maar concrete ideeën heeft hij nog niet gehoord. In de sectie bewegingsonderwijs heeft hij wel eens gevraagd hoe anderen het regelen van bewegen aanpakken.

Casper heeft over het project Sportik gelezen en de poster van Station Urbantime ontvangen bij het vakblad LO. Op de website www.schooltv.nl/sportik vindt hij de aankondiging dat de eerste uitzendingen van de dramaserie Station Urbantime, waarin de ideeën van het project worden uitgedragen door een stel jongeren, die een internet-sport-studio beginnen vanuit een zolderetage worden uitgezonden. De uitzendingen beginnen op vrijdag 7 maart tijdens het Schooltv-weekjournaal. Dat komt goed uit realiseert hij zich meteen, want dan heeft hij een mentoruur. Om 11.00 uur begint het journaal en de dramaserie duurt maar 3,5 minuten. Misschien dat hij al dit schooljaar kan beginnen met het project. Casper is benieuwd wat hij met het verhaal kan doen met zijn leerlingen. Op de Sportik-website staat dat het project is ontwikkeld om sportstimulering onder de aandacht te brengen en dat de doelgroep 10 tot 14 jarigen betreft met het accent op de beleving van sport. Mooi, want dat is precies wat hij zoekt.

Casper besluit gewoon met zijn mentorklas wekelijks te gaan kijken naar de soap. Als hij toch uitzendingen mist, dan zijn er, zo leest hij op de site, blokuitzendingen op ned3/z@pp waarin meerdere afleveringen achter elkaar worden getoond. Op de website ziet hij dat er ook lesblokken zijn met te downloaden lesmateriaal:

- een sportik-logboek, met vragen als 'Waarom sport ik?' en 'Welke Sport tik heb ik?'
- extra (vakoverstijgende) opdrachten ter ondersteuning van het sportontwikkelplan om een toernooi met eigen spelen en regels te spelen
- beeldbankclips met voorbeelden van de spelen die in de docentenhandleiding Sportik worden beschreven
- een sportfolio, een uitwisselmedium waarop leerlingen beelden van hun eigen sporten en spectaculaire bewegingen kunnen delen met anderen, vergelijkbaar met wat de jongeren van Station Urbantime doen op hun website
- een sportdossier, een werkboek waarmee je als leerling een beeld krijgt van je sportgedrag.

Genoeg dus om mee te beginnen. Allereerst de dramaserie aanstaande vrijdag. Casper besluit zijn klas gewoon naar de uitzending te laten kijken. Vanuit het PO waren ze dat vast al wel gewend. Hopelijk spreekt de serie hen aan en kan het een mooi begin zijn.

Het is vrijdag. Tijdens LO begint Casper met het spelen van verschillende tikspelen, maar wel anders dan de tikspelen die in de Sportik handleiding besproken worden. De leerlingen

zijn enthousiast dat ze eindelijk weer eens een tikspel doen. Hij had het zo lang al niet meer met zijn klas gespeeld, realiseerde Casper zich. Enfin, ze zijn enthousiast. Ze kijken allemaal en zijn verrast door de jongeren van Station Urbantime. 'Wat een vette scheids, die Franken'. 'Ach, hij zag niets', hoort Casper een ander reageren. Ze zijn duidelijk begaan met de spelers uit de dramaserie.

Direct na de beelden doet Casper de tv uit. Ooooh, jammer roept de klas. Als het weer stil is vraagt Casper nog enkele dingen over de dramaserie en vraagt de klas of ze zin hebben in een experiment... Het blijft even stil, maar dan is iedereen het er over eens. Als ze iedere week maar wel even het weekjournaal mogen kijken, dan gaan ze het verdere mentoruur aan de slag met het project.

De keuze tussen clubsporten of tikspelen was voor Casper niet moeilijk. Ondanks zijn voorkeur voor clubsporten is deze groep helemaal in de ban geraakt van tikspelen. In de docentenhandleiding zijn de tikspelen zodanig uitgewerkt dat ze te gebruiken zijn voor en door leerlingen. Hij maakt samen met de leerlingen een planning wanneer ze wat gaan doen. Eén gymles in de week voor de tikspelen en een mentoruur erna om naar Station Urbantime te kijken en er vragen over in hun sportik-logboek bij te laten houden. De helft van dat uur werken leerlingen in groepen aan hun sportontwikkelplan. De opdracht is een eigen spel te bedenken met eigen regels, gebaseerd op de verschillende tikspelen die ze gaan doen in de lessen. De spelregels moeten zodanig zijn dat iedereen mee kan doen. Dit levert al snel een boeiende discussie op, want die te

bedenken en te verwoorden is niet eenvoudig. De suggestie om Engelse termen te gebruiken bij die nieuwe regels brengt ze spontaan op het idee om het aan hun Engels docente te vragen. In de daaropvolgende pauze gaat Casper maar eens naast haar zitten. Ook zij blijkt enthousiast en ze heeft de klas al de opdracht gegeven, dat iedereen van zijn/haar eigen sport alle Engelse termen moet opschrijven. Ze fluistert me in dat die er veel zijn. De verengelsing van onze taal is onontkoombaar, alleen beseffen we het vaak zelf niet.

ANDERE VAKKEN SLUITEN AAN IN HET PELETON

Casper besluit op de teamvergadering de knuppel in het hoenderhok te gooien en doet verslag aan de collega's van zijn team waar hij met deze klas aan is begonnen. Zijn collega Engels valt hem snel bij dat de groep ineens zo gemotiveerd is geworden. Ho ho, dit is nog maar de eerste les, oppert Casper nog. Collega Mark, die geschiedenis geeft, vraagt aan Casper of ze niet iets met de naderende Olympische Spelen doen bij gym, want daar wilde hij met de klas aandacht aan besteden. Casper legt uit wat de thema's bij Sportik en de dramaserie Station Urbantime zijn: meedoen, presteren, gezondheid en regelen en dat er inderdaad een link met de Olympische Spelen in het project zit. Zijn tikspelen sluiten aan bij meedoen en regelen. Presteren ook wel maar meer in de zin dat iedereen probeert het tikspel te winnen of de ander te slim af te zijn. Presteren in absolute zin van topsport en deelnemen aan de Olympische Spelen was nog niet iets waar Casper aan had gedacht. De collega's van natuurverkenning, de benaming voor de vakken natuurkunde, biologie en scheikunde in de onderbouw, zijn eigenlijk ook enthousiast. Zij gaan toch de komende periodes aan de slag met voeding ('dat doen ze bij mij ook' zegt Renée die verzorging geeft), transport en kracht. Dat kan makkelijk vertaald worden naar Olympische prestaties en limieten die gehaald moeten worden. De teamleidster Rita hoort de discussie die ontstaan is aan en probeert de regie weer in eigen hand te nemen. Ze vat samen dat het om mooie ideeën gaat waar met veel enthousiasme een start wordt gemaakt. Ze stelt voor dat drie tot vier docenten deze ideeën gaan uitwerken (LO, GS, NV en EN), zodat het team in het volgende schooljaar een vakoverstijgend Sportik-project kan gaan doen. Het team heeft dan ook de tijd om de dramaserie eerst zelf te zien, het beschikbare materiaal op de website door te nemen zodat iedereen goed voorbereid is. Casper kan dus doorgaan waar hij in zijn enthousiasme een begin mee heeft gemaakt. Gelukkig. Even had hij het idee dat het uitgesteld zou worden naar volgend schooljaar. De rest wordt eerst even geïnventariseerd door het viertal. Er wordt afgesproken dat het viertal voorstellen doet en dat in de volgende teamvergadering wordt besloten wat ze als team precies gaan doen, welke vakken meedoen en of het project beperkt blijft tot deze ene mentorklas van Casper of dat het wordt uitgebreid naar andere eerste klassen.

Als Casper een week later weer met zijn klas bij elkaar zit reageert de klas enthousiast als ze hoort dat de andere docenten ook meedoen. Ze kijken samen naar de tweede aflevering van

Station Urbantime. Het is duidelijk dat de soap aanslaat bij de leerlingen want ze gaan daarna direct aan de slag. Kijk op www.schooltv.nl/sportik_docent voor meer informatie

De onderstaande Informatie is daarop te zien

Schooltype: primair en voortgezet onderwijs

Niveau: groep 7 - klas 2

Vak: Sport en gezondheid

In de aanloop naar de Olympische Spelen die op 8-8-2008 in Beijing van start gaan, presenteert Schooltv een project over sport. In Sportik staat de beleving van sport centraal. Bewegen en sporten is voor opgroeiende jongeren van groot belang. Kinderen worden er gezonder van, ontwikkelen zich als persoon en vormen hun identiteit. Sportik laat kinderen nadenken over hun favoriete sport en de manier waarop zij die willen beoefenen. Sport en bewegen is belangrijk voor kinderen. Dit project maakt duidelijk wat kinderen zelf met sport hebben en hoe het hun leven kan verrijken. In alle gevallen is enthousiasme, het feit hoeveel plezier ze aan hun sport beleven, een hoofdboodschap.

Let op

- *Blokuitzendingen (drie afleveringen van 15 minuten) zijn op vrijdag 31 maart, 9 mei 2008 en 27 juni 2008, om 10.30-11.45 uur op Ned. 3/Z@pp.*
 - *Begin juni besteden de Schooltv-magazines (Schooltv-weekjournaal, Nieuws uit de Natuur, Huisje Boompje Beestje en Koekeloere) aandacht aan sport. Een uitgelezen kans voor een schoolbreed project over sportstimulering!*
 - *De Sportik-dramareeks in het Schooltv-weekjournaal is wekelijks te zien vanaf 7 maart tot 13 juni 2008 (afleveringen duren 3,5 minuten). Let op: aflevering 25 van het Schooltv-weekjournaal wordt niet op tv, alleen op internet uitgezonden.*
- Deze aflevering is online te zien vanaf 25 april.*

Wordt vervolgd.

Correspondentie: e.swinkels@slo.nl

Wat een stuk al niet voor impact kan hebben. De reactie op het stuk van de heer Fluit is positief en enkele andere leden hebben ook de pen (ja, schrijfgerei van het oude soort) gepakt en enkele voorbeelden van spelen beschreven.

We hebben besloten om daarvan dit jaar maar eens wat voorbeelden te plaatsen.

Onder redactie van: Hans Dijkhoff

Beugelen

Het beugelen wordt gespeeld op een baan met lemen ondergrond en een afmeting van $\pm$ tien bij vier meter. Een ijzeren ring, de beugel, staat op $\pm$ zeven meter van de onderkant van de baan. De bedoeling van het spel is om de bol (ruim vier kg in gewicht) met een slaghout door de beugel te spelen. Er wordt individueel in groepsverband gespeeld tussen twee ploegen van zes spelers. Elke speler speelt met twee bollen, zodat er totaal vier bollen in het spel zijn. Alle bollen worden door de respectievelijke spelers om en om gespeeld. Punten worden gescoord door de bal door de poort te spelen of de bal van de tegenstander aan de korte kant, het verst van de beugel, uit de baan te spelen.

Het spel vereist geen specifieke kracht of lichamelijke getraindheid. Spelinzicht en spelvaardigheid zijn de belangrijkste criteria. Het spel kan gespeeld worden door jong en oud en door mannen en vrouwen.

Geschiedenis

In Haarlem schonk in 1390 Hertog Albrecht een stuk grond om er een beugelbaan op aan te leggen. In de archieven van

Deze kon niet door de beugel

FOTO: HANS DIJKHOFF

FOTO: HANS DIJKHOFF

Mikken

Deventer stond in 1432 vermeld dat er werd gebeugeld aan de oever van de IJssel. Een van de eerste afbeeldingen dateert uit 1600. Een schilderij van Pieter Brueghel de Jonge toont het Beugelspel tijdens de St. Joriskermis. Ook is er een pentekening uit 1611 van Augustus von Mayerburg die het beugelspel toont voor het paleis van de ambassadeurs in Moskou. Een houtsnijwerk in het St. Anna-altaar in Kempen (Duitsland) beeldt 2 beugelende kinderen uit.

Misschien was het in het begin een spel van de adel. Al snel (1483, verordening in Deventer) werd het door het gewone volk overgenomen en groeide het beugelen uit tot een echte volkssport. Tot aan de Tweede Wereldoorlog trof men vooral in Limburg en Brabant in elk dorp nog één of twee beugelbanen aan. Dit waren merendeels niet-overdekte banen, in de buurt van herbergen, waar men uitsluitend voor ontspanning beugelde, of toernooien speelde om hammen en worsten. In 1933 werd de Nederlandse Beugel Bond opgericht. Er worden nu competitiewedstrijden gespeeld. Het blijft een volksspel, dat hoort bij Brabant, Limburg en Belgisch Limburg.

T

SOCIAAL COMPETENT DOOR DE SPORTDOCENT?!

In 2007 is onderzoek gedaan naar effecten van een schoolsportprogramma op de sociale competentie van kinderen. Kinderen met extra schoolsport vinden dat zij beter kunnen meekomen in sport, gymnastiek en buitenspelletjes en doen het beter wat betreft sociaal gedrag. Vooral jongens lijken gemakkelijker in de omgang en kunnen beter met tegenslagen omgaan. Door: Jarno Hilhorst

In opdracht van het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) en in samenwerking met Sportbedrijf Tilburg heeft Jarno Hilhorst (Kennispraktijk Steenberg) in 2007 onderzoek gedaan naar effecten van een schoolsportprogramma op de sociale competentie van kinderen. Met dit onderzoek rondde hij de Master Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken op de Universiteit Utrecht af. Dit artikel geeft informatie over de relatie tussen sport en sociale competentie en beschrijft enkele opvallende resultaten van een onderzoek. Het artikel eindigt met enkele aanbevelingen aan sportdocenten die extra aandacht willen besteden aan de ontwikkeling van sociale competentie bij kinderen.

SOCIALE COMPETENTIE EN SPORT

Sport wordt vaak ingezet om maatschappelijke doelen te verwezenlijken. Zo organiseren veel (brede) basisscholen naschoolse sport- en bewegingsactiviteiten. Het vergroten van sociale competentie bij de kinderen is een van de belangrijkste doelstellingen van de naschoolse activiteiten. Scholen doen dit mede omdat ze erkennen dat steeds meer jongeren te weinig sociale competentie ontwikkelen om 'goed' te functioneren in de samenleving. Vooral jongeren uit kwetsbare gezinnen kunnen zich thuis (in het gezin) en in de buurt onvoldoende ontwikkelen.

Vooral buitenlandse onderzoeken geven aan dat sport kan bijdragen aan de ontwikkeling van sociale competentie bij kinderen. Niet bekend is wat dit betekent voor (naschoolse) schoolsport in Nederland.

Ook is nog niet precies duidelijk welke factoren ervoor zorgen dat schoolsport effect kan hebben op de ontwikkeling van sociale competentie. Wat in elk geval belangrijk is lijkt de invloed van:

- de sportdocent (o.a. zelf doelen laten stellen, positieve passende feedback geven)
- beleving van eigen competentie van kinderen (o.a. voldoende succeservaringen, zelfwaardering, motivatie)
- naschoolse context (o.a. informeel, sociale ervaring, vrijwillig, motivatie en concentratie).

In het onderzoek is speciale aandacht voor deze elementen.

WAT IS SOCIALE COMPETENTIE?

Er zijn allerlei definities van sociale competentie. Hier wordt een korte typering gegeven. Bij sociale competentie gaat het om sociale kennis, sociale vaardigheden en een sociale houding. Sociale kennis is kennis over relaties tussen mensen en over leren in te schatten hoe anderen denken en zich voelen. Met sociale vaardigheden wordt het vermogen van kinderen bedoeld om boodschappen te geven en te ontvangen van anderen. Ten slotte gaat het om een sociale houding, waarbij opvattingen en overtuigingen ten opzichte van jezelf en anderen centraal staan. Kortom, het gaat bij sociale competentie om allerlei sociale aspecten als zelfvertrouwen, motivatie, sociale vaardigheden, uitbundigheid, onbezorgdheid, doorzettingsvermogen en sociaal gedrag.

SCHOOLSPOORT IN TILBURG

In de periode december 2006 tot mei 2007 is nagegaan of een schoolsportprogramma bijdraagt aan sociale competentie. Er deden 77 kinderen van 10/11 jaar uit vier groepen van twee basisscholen uit Tilburg mee aan het onderzoek. De scholen staan in een wijk waarin extra aandacht is voor de sociaal-maatschappelijke situatie van de bewoners. De helft van de kinderen volgde het schoolsportprogramma en de andere helft niet. In de praktijk is er wekelijks een extra gymles en een naschoolse sport- en bewegingsactiviteit georganiseerd voor de kinderen die het schoolsportprogramma volgden. Boven-

dien zijn er structureel sportactiviteiten toegepast rondom sociaal-emotioneel functioneren. De uitvoering lag in handen van een sportdocente van Sportbedrijf Tilburg.

HET BEPALEN VAN EFFECTEN

Om effecten te bepalen zijn op twee momenten vragenlijsten afgenomen bij alle kinderen en hun groepsleerkrachten. Bij de kinderen zijn naast vragen over sociale competentie ook vragen gesteld over de beleving van hun sportieve vaardigheden en fysieke verschijning. De vragen zijn voor uitvoering van het schoolsportprogramma gesteld en achteraf nog een keer. Ten slotte zijn nog evaluatiegesprekken gevoerd met de betrokken docenten om na te gaan of het schoolsportprogramma is uitgevoerd zoals bedoeld was.

DE UITKOMSTEN

Er zijn geen verschillen tussen de twee metingen volgens de vragenlijsten van de vier groepsleerkrachten. Volgens de leerkrachten is er geen waarneembaar effect van de schoolsport op sociale competentie bij de kinderen. Aandachtspunt is dat oordelen die leerkrachten geven over sociale ontwikkeling in het algemeen minder verschillen laten zien. Ook schatten leerkrachten sociaal competent gedrag anders in dan kinderen dat zelf doen. De sportdocent geeft in tegenstelling tot de groepsleerkrachten overigens wel aan dat zij zowel op motorisch als sociaal gebied vooruitgang ziet bij de kinderen. Wat de leerkrachten ook opvallend vinden is dat kinderen zich tijdens de sportmomenten wezenlijk anders gedragen dan tijdens de reguliere schoollessen. Tijdens de sportmomenten lijken de kinderen meer relaxed, meer uitgelaten en baldadiger.

Bij de naschoolse activiteiten komt dit nog meer tot uiting dan tijdens de gymlessen.

Uit zelfbeoordelingen van de 77 kinderen blijken enkele positieve effecten voor de kinderen die deelnamen aan het schoolsportprogramma. In de eerste plaats is er een effect op sportieve vaardigheden. De kinderen die meedoen aan het schoolsportprogramma vinden dat zij relatief beter kunnen meekomen in sport, gymnastiek en buitenspelletjes. Daarnaast is er een groot effect op sociale competentie. Concreet betekent het dat de kinderen zich meer ontspannen, zelfverzekerd, opgewekt en onbezorgd voelen. Vooral de jongens zijn gemakkelijker in de omgang, kunnen beter met tegenslagen omgaan en zijn evenwichtig en stabiel. Dit sluit aan op eerder onderzoek, dat aangeeft dat met name het zelfvertrouwen van jongens baat heeft bij actieve sportbeoefening.

De sportdocent is zeer positief beoordeeld door de groepsleerkrachten, die sinds haar recente aanstelling niet meer de eindverantwoordelijkheid van de gymlessen hebben. De kinderen gaven ook aan wat ze van de sportdocente vinden. Zij geven haar gemiddeld een 9,1. De zeer positieve argumentaties liggen enerzijds op het persoonlijke kwaliteiten ('aardig', 'eerlijk' en 'lief') en anderzijds op professionele vaardigheden ('ze legt alles goed uit').

In het onderzoek is ook gekeken naar lidmaatschap van de kinderen bij een sportvereniging. Enigszins opvallend is dat kinderen die lid zijn van een sportvereniging zichzelf negatiever beoordeelden op 'recalcitrantie' (zich afzetten tegen anderen). Ook was er na het schoolsportprogramma een kleine toename van het aantal kinderen dat lid is van een sportvereniging (van 73% naar 78%).

Samenwerken

FOTO: JARNO HILHORST

Uitleg groep

Ten slotte noemen we hier een opmerkelijke vraag met betrekking tot sociale competentie, waarop de kinderen zelf antwoord gaven. Het gaat hier om de gevoelige en zeer persoonlijke stelling: 'Vaak denk ik: was ik maar niet geboren'. De kinderen konden kiezen uit drie antwoordmogelijkheden: 'ja ; ? ; nee'. Bij afname van de vragenlijst gaf slechts 49% het antwoord 'nee' op deze vraag. Aandacht voor aspecten van sociale competentie die te maken hebben met zelfbeeld, zelfwaardering en hoe deze kinderen in de samenleving staan lijken dus in elk geval van belang.

RICHTING DE TOEKOMST

De meerwaarde van dit onderzoek ligt niet alleen in de getoonde effecten, maar ook in het benoemen van de context waarin die effecten zijn ontstaan. Zo zijn effecten vastgesteld bij kinderen van 10/11 jaar oud uit een Tilburgse aandachtswijk na deelname aan een schoolsportprogramma. Het schoolsportprogramma bestaat wekelijks uit een extra gymles en een naschoolse sport- en bewegingsactiviteit. Binnen die extra sportmomenten is ook extra aandacht voor sociale competentie. De wijze waarop de sportdocent dit uitvoert is van invloed op de resultaten. Vervolgonderzoek kan nog preciezer duidelijk maken wat de invloed van verschillende elementen is. Met de resultaten worden ook concrete aanbevelingen gedaan aan enerzijds sportdocenten die sociale competentie willen bevorderen en anderzijds aan hun landelijke ondersteuners.

AANBEVELINGEN VOOR SPORTDOCENTEN

- Sportdocenten/vakleerkrachten LO die sociale competentie

willen bevorderen in naschoolse activiteiten kunnen in elk geval gebruik maken van de drie centrale elementen uit het onderzoek:

- de sportdocent (o.a. zelf doelen laten stellen, positieve passende feedback geven)
- beleving van eigen competentie van kinderen (o.a. voldoende succeservaringen, zelfwaardering, motivatie)
- naschoolse context (o.a. informeel, sociale ervaring, vrijwillig, motivatie en concentratie).
- Stem sport- en bewegingsactiviteiten af op kenmerken uit eerdere experimenten met 'de verlengde schooldag'. Kenmerken die belangrijk zijn voor sociale competentie en sociale binding (Van Oenen & Hajer, 2001):
 - Inhoud:
 - zelfgekozen
 - levensecht
 - functioneel
 - Rollen:
 - actief
 - divers
 - verantwoordelijk
 - reflectie
 - samenwerken
 - succeservaringen.
- Ten slotte zijn sportdocenten er ook verantwoordelijk voor dat de inspanningen resultaten opleveren. Van belang is het dus ook om te proberen om gerichte doelstellingen over sociale competentie te formuleren bij het opzetten van (naschoolse) sport- en bewegingsprogramma's. Uit het onderzoek blijkt bijvoorbeeld een effect van schoolsport op over-

gevoeligheid en onzekerheid bij kinderen. Een doelstelling kan bijvoorbeeld zijn: 'aan het eind van het schooljaar moeten alle leerlingen minder onzeker zijn'.

Nog beter is het als het nog specifiek kan:

'in juni 2008 mag nog maximaal 5% van de leerlingen onder het landelijk gemiddelde scoren op onzekerheid en aange-naam gedrag'.

Zo kan ook nauwkeurig worden nagegaan of gestelde doelen worden gehaald en kan het schoolsportprogramma eventueel aangepast worden. Het is namelijk niet vanzelfsprekend, dat sport bijdraagt aan sociale competentie. Dat hangt altijd af van de manier waarop sport wordt aangeboden. Een centrale rol daarin is weggelegd voor de sportdocent.

Enkele aanbevelingen voor ondersteunende organisaties van sportdocenten:

- werk de elementen en kenmerken die sociale competentie bevorderen verder uit en geef concreet aan wat dit betekent voor vakleerkrachten LO/sportdocenten
- doe vervolgonderzoek en kijk specifiek naar:
 - precieze werking en invloed van competentiebeleving, sportdocent en context van naschoolse sport
 - factoren als cultuur, teamsporten, tak van sport, verenigingssport

Expressies

FOTO: JARNO HILHORST

- of effecten opgaan in andere steden en voor andere school- en sportcontexten, bijvoorbeeld niet-aandachtswijken en platteland

- ontwikkel concrete sport- en bewegingsactiviteiten die specifiek gericht zijn op het bevorderen van sociale competentie (geen methodiek)
- ga na of er behoefte is aan bijscholingsmogelijkheden voor sportdocenten en trainer-coaches om gericht sociale competentie te bevorderen (ontwikkelen, bijscholen, coachen).

ALGEMENE EINDCONCLUSIE

Uit het onderzoek blijkt dat een schoolsportprogramma kan bijdragen aan de sportieve vaardigheden en de sociale competentie van kinderen. Sportdocenten kunnen hun schoolsportprogramma's afstemmen op een aantal specifieke kenmerken en dienen zich bewust te zijn van hun invloed op de ontwikkeling van sociale competentie bij kinderen. Organisaties die sportdocenten ondersteunen en betrokken zijn bij de ontwikkeling van (brede) scholen kunnen ook voortborduren op het onderzoek. Duidelijker moet namelijk nog worden welke specifieke elementen van het schoolsportprogramma zorgen voor welke specifieke effecten. Het streven is dat kinderen zo uiteindelijk meer mogelijkheden krijgen om op sociaal competente wijze deel te nemen aan de Nederlandse samenleving. Het gaat er inmiddels niet meer om of sport kan bijdragen aan sociale competentie. Wel gaat het nu om het benoemen van de precieze kenmerken/ voorwaarden waarin (naschoolse) schoolsport kan bijdragen aan de ontwikkeling van sociale competentie.

Het gehele wetenschappelijke onderzoeksrapport is te downloaden via www.nisb.nl onder producten school & sport.

Over de auteur

Jarno Hilhorst is werkzaam als onderzoeker/projectmedewerker bij Kennispraktijk Steenbergen - adviseert bedrijven, overheden en instellingen die zich beleidsmatig bezighouden met sport, bewegen en onderwijs (www.kennispraktijk.nl).

Bronvermelding:

Oenen, S. van & Hajer, F. (2001). *De school en het echte leven: leren binnen en buiten school*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW).

Correspondentie: j.hilhorst@kennispraktijk.nl

SPORT MATCHT SCHOOL

Het project Sport Matcht School (SMS) is een uniek samenwerkingsverband tussen 15 sportbonden, Alliantie School & Sport *samen sterker*, NOC*NSF en Sport-service.Net. Het doel is om in tien gemeenten en per gemeente op tien scholen voor basis onderwijs en voortgezet onderwijs te komen tot extra naschools sportaanbod. De ambitie is om in het schooljaar 2007-2008 per school, in een periode van minimaal 20 weken, twee maal per week extra naschools sportaanbod te realiseren in samenwerking met plaatselijke sportverenigingen, die onder de 15 deelnemende sportbonden vallen. Door: Merijn Wilde en Paul de Ruijter

Staatssecretaris Jet Bussemaker (VWS): 'Ik ben erg enthousiast over dit initiatief omdat het de sportverenigingen sterker maakt, mede door de samenwerking met scholen. En met een beter sportaanbod zijn natuurlijk de jongeren de winnaar! Dit programma draagt bij aan de maatschappelijke doelen van het kabinet op het gebied van sociale samenhang en gezondheid'.

Voorzitter Erica Terpstra (NOC*NSF): 'Fantastisch om te zien dat de sport ook haar eigen verantwoordelijkheid neemt. Het is uniek in de geschiedenis dat 15 bonden op deze manier elkaar ondersteunen en gezamenlijk lokaal de brug gaan slaan tussen gemeenten, sportverenigingen en scholen.

NOC*NSF stimuleert deze samenwerking dan ook van harte'.

Vijf dagen sporten

De Alliantie School & Sport *samen sterker* heeft tot doel scholen en sportverenigingen structureel met elkaar te laten samenwerken, zodat jongeren vijf dagen per week binnen en buiten de schooluren gebruik kunnen maken van een sport- en beweegaanbod. Om deze ambitie te realiseren is voor verenigingen professionalisering van het kader en een vernieuwd aanbod noodzakelijk

Combinatiefuncties voor een levenlang sport en bewegen

Het project SMS past heel goed bij de taken van de nieuw aan te stellen combinatiefunctionarissen, die het nieuwe kabinet stimuleert in haar beleidsplannen. Deze nieuwe functionarissen werken op school én binnen de sportvereniging en leggen daar verbindingen tussen. Naast de versterking van de sport-

Lummelspel

Vijftien sportbonden doen mee!

Voor dit project heeft de Alliantie de samenwerking gezocht met sportbonden, NOC*NSF en Sportservice.Net. Deelnemende bonden zijn

KNBSB	Koninklijke Nederlandse Baseball- en Softbal Bond
KNCB	Koninklijke Nederlandse Cricket Bond
KNGU	Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie
KNHB	Koninklijke Nederlandse Hockey Bond
KNKV	Koninklijk Nederlands Korfbal Verbond
KNLTB	Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond
KNVB	Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond
KNWU	Koninklijke Nederlandse Wielers Bond
KNZB	Koninklijke Nederlandse Zwembond
NBB	Nederlandse Basketbal Bond
NEVOBO	Nederlandse Volleybal Bond
NHV	Nederlands Handbal Verbond
NKB	Nederlandse Korfbal Bond
NTB	Nederlandse Triathlon Bond
Het Watersport Verbond	

Deelnemende gemeenten

Almere, Boarnsterhim, Borger Odoorn, Delft, Deventer, Deurne, Ede, Haarlemmermeer, Venlo en Zeist.

verenigingen levert een combinatiefunctie tevens een bijdrage aan de realisatie van brede scholen en de naschoolse opvang. Uiteindelijk wordt hiermee een levenlang sport en bewegen van jongeren gestimuleerd.

ENKELE DEELNEMENDE GEMEENTEN AAN HET WOORD

Almere

‘Het stimuleren van het naschools bewegen is een must voor kinderen. Kinderen ontmoeten via het naschoolse aanbod andere kinderen van verschillende doelgroepen. Ze komen met elkaar in contact en het maakt dwarsverbanden mogelijk tussen verschillende partijen in een buurt’, zeggen Anton Spaan van de gemeente Almere en René Maertens van de scholengemeenschap Echnaton tijdens de uitvoering van de eerste match te Almere d.d. 17 januari 2008. ‘Dit is de meerwaarde van het project SMS en het extra naschools sportaanbod in Almere.’

Venlo

De gemeente Venlo is erg enthousiast over de opzet van het project Sport Matcht School en is voortvarend van start gegaan. Allereerst is bij de scholen geïnventariseerd welke sporten zij graag aangeboden willen hebben. Vervolgens zijn de verenigingen benaderd om de matches in te vullen en deze reageerden heel positief en enthousiast. In januari 2008 zijn de eerste matches gestart en er zijn tot de zomervakantie 57 matches gepland. Naast de tien deelnemende scholen zijn er 18 verenigingen die participeren in het project Sport Matcht School.

Zeilen

Er is een aanbod van twaalf verschillende sporten en de extra lessen worden aangeboden in blokken van vier tot zes weken. Samenwerkingspartners van de gemeente Venlo zijn diverse onderwijsstichtingen, buitenschoolse opvang en partners met betrekking tot dagarrangementen. In de toekomst is het project Sport Matcht School richtlijn voor een structureel school-sportprogramma.

Haarlemmermeer

In de gemeente Haarlemmermeer is het project gestart met negen scholen voor basisonderwijs en één school voor voortgezet onderwijs. Projectleidster Sandra van Gemert van Sportservice Haarlemmermeer is gestart met een inventarisatie van wensen van de scholen en de mogelijkheden van de verenigingen om op die wensen in te gaan.

Een aantal scholen maakt tijdens schooltijd en naast de reguliere lessen bewegingsonderwijs extra tijd vrij voor het project Sport Matcht School. Ook zijn de verenigingen steeds enthousiast over de invulling van de matches. Een knelpunt was de zaalhuur, maar Sportservice Haarlemmermeer is een samenwerkingsverband aangegaan met sportfondsen Haarlemmermeer die de gymzalen gratis ter beschikking stellen.

Op 4 maart 2008 is het project Sport Matcht School officieel geopend door wethouder Michel Bezuijzen en onder toezicht van Jos Kusters (programma directeur Alliantie School & Sport). Alle leerlingen uit de groepen 6 t/m 8 van de Antoniuschool uit Nieuw-Vennep namen deel aan vier verschillende sportclinics

Slaan vanaf de batting-T

zoals wielrennen, zaalvoetbal, tennis en honk- en softbal. Inmiddels zijn er 49 matches gemaakt. Iedereen is heel erg enthousiast en alle vakleerkrachten hebben de afgelopen weken met veel plezier de kinderen tijdens extra beweegmomenten kennis laten maken met het wielrennen. De wielerbond heeft per school een lesmap en drie BMX-fietsen ter beschikking gesteld om dit mogelijk te maken.

Sportservice Haarlemmermeer heeft goede contacten met verschillende sportbonden. De bonden stellen materiaal ter beschikking en zetten daar waar mogelijk bondskader in. Voor Sportservice Haarlemmermeer is de samenwerking met de bonden een absolute meerwaarde van het project SMS. De gemeente Haarlemmermeer is druk bezig het project Sport Matcht School een vervolg te geven.

Fietscross in de zaal

Reactie van de KNZB

Het bijzondere aan het project SMS is de bundeling van krachten en de samenwerking van de sportbonden om het extra naschools sportaanbod te realiseren. In elke gemeente wordt een Lokaal Project Team (LPT) samengesteld, die de regie heeft over de lokale uitvoering.

De zwemverenigingen in de betreffende gemeenten worden door het LPT gevraagd om mee te doen en de matches aan de scholen te verzorgen. Door deel te nemen werken verenigingen aan de ene kant aan hun eigen bekendheid en aan de andere kant vervullen zij een maatschappelijke functie. De kinderen maken op een leuke manier kennis met de zwemsport en de zwemvereniging, dus het mes snijdt aan meerdere kanten.

Het project Sport Matcht School slaat een brug tussen school en sport en een vervolg op dit unieke project is gerechtvaardigd, gezien de positieve ervaringen van de deelnemende gemeenten en bonden.

Over de auteurs

Merijn Wilde is scorende spits van de Alliantie School & Sport, samen sterker.

Paul de Ruijter is landelijk projectleider van het project Sport Matcht School.

Correspondentie: pruijter@sportservice.net tel.: 06 3029 3651

Professionele begeleiders in de school

Opleidingen 2008-2009

Coach in het Onderwijs

Eénjarige Post-HBO registeropleiding

Supervisor in het Onderwijs

Tweejarige Post-HBO registeropleiding (LVSB erkend)

Interne personeelsbegeleiding faciliteert en stimuleert professionalisering in het kader van de wet B10, individueel en in teams. De door ons opgeleide begeleiders leveren een bijdrage aan het vormgeven van integraal personeelsbeleid, het werken aan onderwijsvernieuwing en de ontwikkeling tot opleidingsschool.

Coaching vindt primair plaats binnen de context van de schooldoelen. **Supervisie** richt zich op meer persoonlijke leertrajecten van de medewerker als professional.

De opleidingen richten zich op docentbegeleiders, opleiders en middenmanagers die taken op het gebied van begeleiding van personeel (gaan) vervullen, nascholers en adviseurs. Zij rusten toe voor een (bovenschoolse) begeleidingsfunctie in de organisatie. In maart t/m mei organiseren wij op diverse locaties voorlichtingsbijeenkomsten.

Meer info: www.centrumvoornascholing.nl of ibakker@cna.uva.nl

TRENOMAT SCHEIDINGSWANDEN

De jongste generatie zaalscheidingen Trenomat Acoustic®

- Geluidsreductie en geluidsabsorptie in alle zaaldelen door akoestisch wandmateriaal!
- Ook voor renovatie en verbeteren van de akoestiek in bestaande accommodaties!

De Graaf en van Stijn BV
Postbus 32
2420 AA Nieuwkoop
Tel: (0172) 57 97 20
Fax: (0172) 57 26 70
www.trenomat.nl
info@trenomat.nl

Al 40 jaar gespecialiseerd in nieuwbouw & onderhoud

MAMMOET SPORT

Robert van der Horst
International

www.mammoetsport.nl

De Sleutel 1 • 5652 AS EINDHOVEN
Tel. 040-2155225 • Fax 040-2155226

2008

EQUIPMENT VOOR SCHOLEN • CLUBS • RECREATIE • THERAPIE • FITNESS • WELLNESS • ZWEMMEN

Groepsreizen voor scholen en bedrijven

Maatwerk in wintersport

www.grevink.nl

Klik op "aktie" voor de nieuwste aanbiedingen.
Verstuur uw offerteaanvraag via de homepage

Voor een offerte of brochure bel:

Tel: 0341-460180

Fax: 0341-431888

Email info@grevink.nl

Wintersporten met school?

- Voor groepen (van 10 tot 30 personen) die wintersporten met school.
- De groepen kunnen worden begeleid door een ervaren ski-instructeur.
- Het kan ook zijn dat de groepen worden begeleid door een ervaren ski-instructeur.
- Het kan ook zijn dat de groepen worden begeleid door een ervaren ski-instructeur.
- Het kan ook zijn dat de groepen worden begeleid door een ervaren ski-instructeur.
- Het kan ook zijn dat de groepen worden begeleid door een ervaren ski-instructeur.

De Grevink groep (0341) 460180
www.grevink.nl

GAAN WE NU ÉCHT BALLEN, MEESTER?

We zijn een leervak en willen leerlingen (beter) leren 'sporten én bewegen'. Ze jaarlijks dus iets beter leren 'daisy darten' én beter leren spelen. Voor een deel van ons is deze benadering een open deur. Een ander deel vindt dit een verkeerde keuze. Het gaat bij hen vaak alleen om het leren spelen. Maar wie ernst wil maken met het maatschappelijk relevant 'scholen' van onze jeugd kan niet om een sportgerichte keuze heen. We moeten onze jeugd écht laten ballen! Door: Edwin Timmers

SPORTGERICHT LEREN SPELEN!¹

Het is u bekend dat de Schotten een speels volk zijn. Naast rugby spelen ze het liefst een 'hit and run'-spel dat liefkozend 'Daisy Darten' (DD) wordt genoemd. Het spel is in het begin van de jaren zestig populair geworden en feitelijk is het een softbalvariant. In het vaak koude en regenachtige Schotland had men een inspannende spel nodig. Het spreekt mensen aan. Gemiddeld zitten er twintigduizend man langs de kant. De Schotse DD-League bestaat uit twaalf ploegen die een dubbele competitie spelen. Ik zal het spel kort voor u beschrijven.

Er zijn twee ploegen van tien spelers. Maar minimaal 8 en maximaal 12 spelers zijn ook toegestaan mits het aantal spelers in beide teams gelijk blijft. De ploegen hebben ieder een gelijke verhouding mannen/vrouwen die per wedstrijd kan verschillen. Dat wordt vooraf onderling geregeld. Er is een slag- en een veldpartij. Na zes 'uit' wordt gewisseld. De minisoftbal wordt uit een worp van een pitcher op een catcher het veld ingeslagen. De bal moet tussen en voorbij twee pilonnen het veld in worden geslagen. Dan pas mag deze op de grond komen. De slagman of -vrouw mag na het slaan naar een vluchthonk of rechtstreeks naar één van twee eindhonken van het veld rennen en moet daar zijn voordat de bal in het startvak door een veldspeler op de grond wordt gevangen. Elke onderweg zijnde speler is 'uit'. Afhankelijk van de gedachte slagkracht van de 'inbrenger' staan minimaal

twee of meer spelers in het startvak. Dat vak bevindt zich ongeveer vijf meter naast de 'slagplaats'. Ook de lopers mogen naar een vluchthonk of direct naar één van beide eindhonken rennen. Er mogen meerdere lopers op een honk staan die een ketting kunnen vormen. Op een geslagen bal wordt geprobeerd het startvak, dat nu finishvak heet, te bereiken. Zijn ze 'binnen' voordat een speler van de veldpartij de bal in dat vak vangt dan hebben ze ieder een punt gescoord. Een speler die onderweg door een speler van de veldpartij met de bal in de hand wordt uitgetikt levert twee 'uitjes' op.

Op de Schotse scholen wordt het spel, met minder spelers, veel gespeeld. In plaats van slaan met een softbal mogen leerlingen ook een voetbal het veld in schoppen of een handbal het veld in werpen. De sport wordt zo 'vertaald' naar de school. Het is een leuk dynamisch spel dat veel mensen in beroering brengt. Iets voor uw school???

VEELZIJDIG BEWEGEN MET VEELVORMIGE SPORTEN

DD is sport. Het heeft immers de volgende kenmerken die vrij vertaald naar Steenbergen (2004)² als volgt luiden: een *fysieke* activiteit (ook denkactiviteit zijn sporten, maar dat is voor ons vak minder relevant) die de nodige inspanning vereist; een spel in de zin van 'game' én 'play'; het gaat om wedijveren en presteren met en tegen elkaar maar het kan ook om andere motieven gaan; relatief veel mensen in een bepaalde streek of land vinden het een mooi spel. Met 'game' wordt een het spelen van een spel bedoeld met een bepaald doel, middelen, regels én met een 'play'-attitude. Sport is een bewegingsvaardigheidsspel of 'game' en kent grensgevallen zoals fitness (wel fysiek, geen game) of darten (weinig fysiek, wel game). Elke sport moet vervolgens meestal naar de school worden 'vertaald'. Die vertaling houdt het volgende in.

- Beperking tot kernactiviteiten en 'eindvormen' zoals softbalcricket, drie en vier honken softbal.

- Keuze uit de belangrijkste gebruiken, gewoontes én taal die kenmerkend voor een sport zijn (bijvoorbeeld 'ball voor wijd' en 'strike voor slag').
- Spelregels afstemmen (beperken en veranderen) op het tactisch en technisch kunnen van leerlingen.

We noemen een activiteit een 'sport' als velen bereid zijn een activiteit op ongeveer gelijke manier uit te voeren en dat vooral doen vanwege de 'ontspanning' die deze biedt. Een sport is een specifiek praktijk(gebied) met bepaalde kenmerken. Een vergelijkend presteren met en tegen elkaar (zoals DD) of een op samenwerkend presteren gericht bewegen waarbij de samenstelling van teams en de keuze van regels in overleg worden gekozen om een 'spannend en dus gelijkwaardig spel' te krijgen.

AANDACHT RICHTEN OP SPORTPRAKTIJKEN³

In het hele onderwijs is voortdurend de vraag actueel: 'hoe zorgen we dat de scholing van de jeugd zo maatschappelijk relevant mogelijk is?' Dat betekent als vak: richt de aandacht op *praktijken*. Knotsroofbal, slagbal of kastie zijn leuke spelen maar het vergelijkbare softbal is een sportpraktijk en is eerste keuze. Een deel van onze vakwereld richt zich ook primair op het leren 'sporten'. Een deel is meer 'probleemgericht' én een deel combineert beide. Die combinatie, die u sportgerichte bewegingseducatie kunt noemen, wil ik u graag aanbevelen⁴. Het effect van bijvoorbeeld uw voetballessen wordt groter als leerlingen 'een beetje beter leren voetballen én leren spelen'. Een spel als voetbal behoort tot een bewegingscategorie met meerdere vergelijkbare spelen én dito spelproblemen. Er kan dan van transfer gebruik worden gemaakt. Het vereist wel een

doordachte keuze van het totale aanbod aan 'sporten en bewegen' op een school. Zowel voor het reguliere kern- en keuzeprogramma als het deel buiten roostertijd: de schoolsport.

De *eerste keuze* is de keuze van een sport uit een bepaalde bewegingscategorie. Die keuze kan voor leerlingen (beperkt) vrij zijn: 'wie in de komende acht lessen wil gaan basketballen blijft binnen, wie wil gaan voetballen gaat naar het veld!' Of keuzeplicht zijn: 'maak een keuze uit voetbal of basketbal en we spelen het spel van de meerderheid!' Leerlingen laten kiezen is belangrijk. Het motiveert leerlingen, is een aspect van zelfstandig leren handelen én 'verplicht' tot de nodige inzet. De *tweede keuze* is de keuze van de eindvorm(en) of kernactiviteiten die afhankelijk zijn van het spelniveau. Het is de rode draad door het 'leren voetballen! De kern van voetbal is het spelen van een wedstrijd in een eindspelvorm 'vier tegen vier of zeven tegen zeven met doelen en niet/wel met keepers' en met aan het spelniveau aangepaste spelregels.

De *derde keuze* is de keuze van de *motorische* leereenheid of taak. Vraag u af: wat moet uiteindelijk in een lessenreeks (beter) worden (geleerd)? Een wedstrijdje zeven tegen zeven spelen, samen een dans uitvoeren, als team organiseren van een atletiekmeerkamp, aan een vechtspeltoernooi meedoen, een zwaaicombinatieoefening aan de ringen uitvoeren. Het is hoe dan ook een relatief moeilijke of complexe taak die alleen, maar liever door samenwerkend leren in een team, in een bepaalde periode moet worden uitgevoerd.

De *vierde keuze* is de keuze van de *sociale/cognitieve* leereenheid of het 'leren hoe te leren'. Welke regel- en ontwerptheema's moeten leerlingen kunnen toepassen om in enige mate zelfstandig alleen en/of samen hun leren te regelen? Bij het spe-

Dimensies	Aspecten
1. Waardegebieden	a. exemplarische en transferwaarde b. ontwikkelingswaarde c. belevings- en sportwaarde
2. Bewegingsmotieven	a. bewegen om het bewegen b. bewegen om te presteren c. bewegen om te showen d. bewegen om plezierig samen te bewegen e. bewegen om avontuur en spanning te beleven f. bewegen om fit te worden of te blijven
3. Sport- en bewegingscategorieën	a. balspelen: doel-, trefvlak-, slag- en loopspelen b. vechtsporten: tref- én balansspelen c. bewegen op, aan en over toestellen: balanceren, zwaaien, draaien en springen d. bewegen op muziek e. werpen of stoten met materialen, hoog en ver springen, lopen zonder en met hindernissen. f. voortbewegen in en op het water g. balanceren op snelheid/duur

Figuur 1. Het 3DK-model

Softbal op school

len van een eindspelvorm ontstaan spelproblemen. Door co-achen en geven van aanwijzingen kunnen die problemen (deels) worden opgelost. Er kan ook worden gekozen voor een andere (basis)spelvorm. Als 'lopen met de bal' een probleem is, is 'dribbelscore' (met de bal aan de voet over een achterlijn dribbelen om te kunnen scoren) een mooie vorm.

Een taak kan voor leerlingen echter nog méér omvatten:

- een wedstrijdje spelen door zelf gelijkwaardige teams te maken, spelregels te kiezen en toe te passen
- een wedstrijdje samen beter proberen te spelen door elkaar te coachen
- je als team samen leren voorbereiden op een toernooi een speltoernooi samen leren organiseren.

De belangrijkste gewoontes of rituelen en het jargon uit een sport worden hierin meegenomen.

Ik kom nog even terug op mijn eerste keuze. Ga ik op mijn school in Harderwijk of ter Apel 'DD' invoeren, ga ik softballen óf ga ik honkballen?

PROGRAMMAKEUZES: EEN BREED AANBOD MÉT DIEPGANG!

Hoe komen we tot een veelzijdig programma-aanbod dat voldoende breedte én diepgang kent? Ik adviseer u bij het vergelijken van bewegingsgebieden of -vormen gebruik te maken van een driedimensionaal keuzemodel (3DK-model).

Zie figuur 1. Het vergelijken en waarderen gebeurt op verschillende aspecten van drie dimensies.

Dimensie 1: waardegebieden.

Welke activiteit die u met elkaar vergelijkt heeft op onderstaande punten meer waarde?

- 1a. 'Exemplarische waarde' betekent dat een kenmerkende activiteit voor een bepaalde groep van overeenkomstige activiteiten veel vergelijkbare bewegingshandelingen heeft. Neem korfbal als prototype voor handbalachtige doelspelen. Transferwaarde betekent dat een activiteit kenmerken heeft die het latere leren van een andere activiteit positief beïnvloedt. Tactische voetbalvaardigheden zijn ook bij andere doelspelen van belang.
- 1b. 'Ontwikkelingswaarde' betekent dat de activiteit gedurende meerdere jaren verder ontwikkeld wordt en toch zijn belevingswaarde behoudt. Van cricketsoftbal op de basisschool tot honkbal in 6 vwo. Hoe meer grondvormen van bewegen binnen zo'n activiteit een rol spelen, hoe uitda-

Drie dimensies	Waardering van DD	en softbal/honkbal
1. Waardegebieden: a. exemplarische en transferwaarde b. ontwikkelingswaarde c. belevings- en sportwaarde	Laag Matig Hoog in Schotland en laag in Nederland Eindwaardering: laag	Hoog Hoog Hoog in Nederland en laag in Schotland Eindwaardering: hoog
2. Bewegingsmotieven	Eindwaardering: hoog	Eindwaardering: hoog
3. Bewegingscategorie Tot welke keuze kom ik (en mijn vaksectie)?	Waardering: hoog Ik gebruik dit spel, een combinatie van softbal en kastie, in situaties dat het buiten koud is, we wel op het veld staan en als vervangend voor softbal. De vele loop- en verdedigingsacties maken het spel intensief ² .	Waardering: hoog Ik kies voor softbal/honkbal als programmaonderdeel. Bij betere groepen speel ik honkbal.

Figuur 2. Een vergelijking in waardering van DD én softbal/honkbal

gender. Bij softbal: werpen, slaan, gooien, vangen/velden, lopen.

1c. 'Belevings- en sportwaarde' betekent: hoe graag spelen leerlingen het spel en hoe sportpraktijkrelevant is het?

De sporten met de hoogste subjectieve waardering worden in het programma gekozen.

Dimensie 2: bewegingsmotieven.

Bewegen heeft verschillende functies zoals bijvoorbeeld een exploratieve, productieve, expressieve of coöperatieve functie. Maar functies corresponderen ook met motieven tot sporten. Een sport kan motiveren tot: (a) opgaan in het bewegen kan bij alle activiteiten; bij tai chi en hatha yoga krijgt het ook een meditatieve betekenis; (b) bij team- en individuele wedstrijd-sport zoals spelsporten; het kan ook gaan om optimaal presteren en vergelijken van je huidige prestatie met de vorige én samenwerkend presteren; (c) bij bewegen op muziek en dans; acrogyt, jongleren; (d) bij recreatief volleyballen; (e) bij klimmen, kajakken, mountainbiken; bij een zwerftocht/hike of survival dat combinaties daarvan kunnen zijn, vechtsporten of balanssporten zoals turnen, surfen of schaatsen/inline skating (f) bij fitness of duursporten. Voor één sport kunnen meer motieven gelden. Een volwaardig programma zorgt dat alle motieven in het aanbod zijn opgenomen.

Dimensie 3. Bewegings- of sportcategorieën zijn te onderscheiden naar hun aard: in (a) doel-, trefvlak- én slag- en loopspe-len; (b) tref- én balansspelen; (c) balanceren, zwaaien, draaien en springen; (d) aerobics of streetdance; (e) atletiekmeer-kamp (f) zeilen, afstand zwemmen, waterpolo; (g) inline ska-ting, wielrennen en mountainbiking. Al deze bewegingscate-gorieën komen in een goed programma aan bod. Activiteiten spelen in verschillende contexten of onder verschillende con-dities. Deze geven een 'ervaring' die ook meegenomen kan worden denk aan: individuele én teamsporten, winter- én zo-mersporten, sneeuw-/water- én landsporten, vecht- én medi-tatieve sporten, balans- én fitsporten, duur- én krachtsporten,

FOTONITA RIEMERSMA

Er voor gaan

wedstrijd- én coöperatieve sporten e.d. Vaak is een sport een combinatie van... Judo is een individuele, land-, vechtspel-, fit-, kracht- én wedstrijd-sport.

Bijkomende condities zijn: een sport moet 'veilig' te beoefe-nen zijn, accommodatie en materiaal moeten van voldoende niveau of omvang zijn en de leraar moet er didactisch compe-tent mee kunnen omgaan.

Op basis van het 3DK-model vergelijken we 'DD'² met soft-bal/honkbal om te kunnen kiezen (zie figuur 2)

De *eindvormen* of kernactiviteiten zijn bij softbal: (1) cricket-softbal met een slagman, drie veldspelers en twee honken; (2) drie honken softbal met twee slagmensen en vier veldspelers; (3) vier honken softbal met drie slagmensen en zes veldspelers en (4) vier honken softbal met drie slagmensen en negen veldspelers als de spelers harder en verder slaan. De spelvormen worden steeds complexer en bieden technisch en tactisch meer mogelijkheden.

De kern van het spel op deze manier leren spelen is: *het al softballend beter leren softballen*. Andere spelvormen, zoals DD, zijn eenvoudiger én dienen om ervaren spelproblemen gemakkelijk of beter te kunnen oplossen. We kunnen ze *basis-vormen* noemen die *ter afwisseling* worden toegepast. Ze ondersteunen het beter spelen van een eindspelvorm.

Leren sporten en - hier - spelen hangt met elkaar samen. De keuze voor beide stelt eisen aan het leren van leerlingen. Ze moeten leren met inzicht én 'leren hoe te leren'. Dat is ook een uitdaging voor de lesgever.

NOTEN EN REFERENTIES

- 1 De volgende serie artikelen die in 2007 in de LO zijn gepu-bliceerd geven een beeld van het model *actief leren onder-wijzen (ALO)*. Een model dat in onze ontwikkelingsprojec-ten is gebruikt. Het zijn: (1) Leuk is link! (nr 2). (2) Leuke lin-ken leggen! (nr.3). (3) Leuk leren leren! (nr.5). (4) Leren in leuke leeromgevingen! (nr.7). (5) Sporten én bewegen, een kwestie van leren door transfer! (i.v.).
- 2 Steenbergen, J. (2004). *Grenzen aan sport. Een theoretische analyse van het sportbegrip*. Maarssen: Elsevier. 'DD' is natuurlijk fictief. De Schotten kennen dit spel niet. Spelontwikkeling kán tot combinaties leiden zoals hier kastie en softbal. Leuk toch?
- 3 In het *Basisdocument VO* (SLO, 2007) worden die keuzes open gelaten. Met het spelen van 'roofofbal' leer je echter niet softballen. Ik wil meer kleur bekennen.
- 4 Timmers, E. en projectgroep (2007). *Voor applaus moet je het niet doen! Ontwikkelen van (beter) leren sporten en be-wegen, een leven lang!*

Correspondentie: e.i.timmers@pl.hanze.nl

VERGELIJK UW PRAKTIJK

Op *Mijnkvlo* zijn nu bewegende beelden te zien. De kernactiviteiten en deelnameniveaus van het *Basisdocument onderbouw VO* zijn in beeld gebracht. U kunt op de filmpjes klikken. Uitvoeringen op verschillende niveaus komen in beeld. Naast de beelden staat vermeld waar deze activiteiten beschreven staan in het *Basisdocument*. U kunt dit met uw eigen praktijk vergelijken. Halen mijn leerlingen ook dit niveau? Zou ik dit ook basis, vervolg of gevorderd niveau noemen? Of misschien concludeert u dat er veel van uw leerlingen in niveau zorg of niveau gevorderd zitten. Dit kan aardige informatie opleveren als startpunt voor evaluatie van uw lessen of een discussie in de vakgroep over kwaliteit. Doen wij vergelijkbare kernactiviteiten? Kunnen wij ons vinden in de beoordeling basis, vervolg, gevorderd zorg? Zitten onze leerlingen er volgens de verhouding respectievelijk voor 40%,

30%, 20% en 10% in?

Maar het is natuurlijk ook gewoon leuk om te kijken naar de kernactiviteiten. De beelden zijn op verschillende scholen gemaakt o.a. door studenten van de Calo in Zwolle. Nog niet alle kernactiviteiten binnen 'bewegen verbeteren' zijn in beeld gebracht. Er staan nu ca. honderd filmpjes op. Er wordt hard gewerkt aan de resterende beelden.

Het is de ambitie van de KVLO ook de sleutels 'bewegen regelen', 'gezond bewegen' en 'bewegen beleven' in beeld te brengen'. Hiermee hopen we een start te maken met een discussie over wat kwaliteit in ons vak kan opleveren. Niet alleen via tekst en papier, maar ook met beeld en geluid. We hopen dat dit ook aanzet tot het in beeld brengen van andere/alternatieve (kern)activiteiten en deelnameniveaus die illustreren wat kwaliteit in bewegingsonderwijs kan opleveren.

Zo kan de site een dynamisch instrument worden in de discussie over kwaliteitsbewaking.

Correspondentie: m.massink1@chello.nl

Het hoofdbestuur van de KVLO zoekt een:

COMMUNICATIEMEDEWERKER (0,4 FTE)

Het betreft een nieuwe functie.

De communicatiemedewerker is verantwoordelijk voor het ontwikkelen en uitvoeren van het communicatiebeleid van de KVLO.

De communicatiemedewerker draagt samen met de medewerkers en het hoofdbestuur zorg voor de realisatie van de activiteiten op het gebied van de interne en externe communicatie, informatieverstrekking, versterking van imago en profilering.

Wij zoeken iemand:

- met een opleiding op hbo-niveau met een specialiteit op het gebied van communicatie en public relations
- met goede schriftelijke vaardigheden in de vorm van journalistieke verslagen, interviews, persberichten
- met bij voorkeur een netwerk in de lichamelijke opvoeding, sport en/of de media
- die kan functioneren als een teamplayer met een sterk organisatorisch vermogen
- die gevoel heeft voor bestuurlijke en politieke verhoudingen en bekend is met het functioneren in een organisatie waarin naast professionals ook vrijwilligers een belangrijke rol spelen
- die namens de vereniging op een representatieve manier naar buiten kan treden
- die ervaring en affiniteit heeft met nieuwe media
- die zelfstandig kan werken, initiatief neemt en een flexibele werkhouding heeft
- die snel en zorgvuldig kan inspelen op actuele situaties.

Wij bieden:

- een verantwoordelijke en afwisselende functie met ruimte voor eigen initiatieven en persoonlijke groei
- een aantrekkelijke werkomgeving.

De omvang van de functie is 0,4 fte. De werkzaamheden dienen met enige flexibiliteit te kunnen worden ingezet. Salarisschaal 10 BBRA. Er is een goede regeling voor reiskosten en onkosten.

*Inlichtingen over de functie en over de KVLO zijn te verkrijgen bij mw. B. Zandstra en via www.kvlo.nl.
Telefoon: 030 692 0847*

*Geïnteresseerden worden uitgenodigd voor 19 mei een brief met CV te sturen aan:
Secretaris KVLO, Postbus 398, 3700 AJ Zeist.*

LEZERSENQUÊTE

De redactie heeft graag uw mening over ons vakblad. Daarom vragen we nu al uw aandacht voor dit lezersonderzoek dat wordt gehouden van 16 mei tot 30 juni.

Dit doen we door middel van een online-enquête.

We gebruiken dit instrument omdat het een snelle manier is om gegevens te verkrijgen.

Bovendien is het er een die weinig tijd kost.

U hoeft niets op te schrijven en naar de

brievenbus te lopen (alhoewel dat misschien niet eens zo slecht is).

Door de link op de site of uit de nieuwsbrief aan te klikken of over te nemen uit LO 6 komt u meteen bij de enquête.

Deze is ontworpen door onafhankelijk onderzoeksbureau Teraknowledge en kan unaniem worden ingevuld.

ONDER DE INZENDERS WORDEN VIER I-PODS VERLOOT!

Met uw gegevens wordt vertrouwelijk omgegaan.

U leest hierover in de enquête.

KVLO .nl

Inloggen op MijnKVLO (het ledendomein met veel praktijkinformatie) kunt u met uw lidnummer. Abonnees op het blad zijn geen lid.

U vindt uw lidmaatschapsnummer op de adressticker in het folieomslag. Als extra service hebben we in de jaarlijkse inhoudsopgave bij Lichamelijke Opvoeding 14 (2007) een format afgedrukt waarop u uw nummer kunt noteren en daarna, met eventueel gewijzigd wachtwoord kunt bewaren.

Meer dan 4000 collega-leden ontvangen een aantal keer per maand de *e-mail-nieuwsbrief*. Wilt u ook frequent op de hoogte gehouden worden van alle ontwikkelingen? Eerst inloggen en dan naar <http://www.kvlo.nl/sf.mcgi?537> surfen om u op te geven! Opzeggen kan hier ook!

Alle informatie over de KVLO *studiedagen* is nu te vinden via www.kvlostudiedagen.nl.

Correspondentie: webmaster@kvlo.nl

R ► SCHOLING

MRT-CURSUS SCHOOLJAAR 2008-2009

In het komende schooljaar organiseert de KVLO afdeling Oost-Brabant in samenwerking met de heer F. van der Werf een MRT-cursus. De duur van deze cursus zal ongeveer een half jaar zijn en na deze cursus bent u in staat om observaties te doen bij

uw leerlingen en tevens naar aanleiding van deze observaties handelingsplannen op te stellen en uit te voeren. De cursus wordt gecertificeerd door de KVLO en krijgt de maximale waardering van 24 punten vakspecifiek.

Verdere informatie: www.kvlo-oostbrabant.nl of pim.beishuizen@kvlo-oostbrabant.nl

R ► AFDELINGEN

AMERSFOORT

Scholingsmiddag

Datum: 6 juni

Plaats: in en rondom het Farel College

HAARLEM

Papendaaldagen

Datum: 4, 5 en 6 juni

VITALITEIT VIA BEWEGEN EN SPORT IN HET MBO

Op steeds meer roc's komt de aandacht voor sport en bewegen terug. Via de 'vrije ruimte' bestaat de mogelijkheid om bewegen en sport integraal op te nemen in het lesprogramma. Veel opleidingen hebben gebruik gemaakt van een sprintpremie van 35.000 euro via de Alliantie S&S. In een fraai handboek staat beschreven hoe zij dit gedaan hebben. De boodschap om meer te sporten in het mbo wordt kracht bijgezet via het nationaal team sport en bewegen. Een team van 100 prominente Nederlanders spreekt zich hier duidelijk over uit. Bernard Wientjes, voorzitter VNO/NCW: 'Wie nu beweegt staat straks niet stil! Sport en bewegen terug in het mbo'. Verbetering van de positie van bewegen en sport in het mbo zal ook nader worden uitgewerkt in het 'Programma Onderwijs en Sport' dat door de ministeries van OCW en VWS wordt voorbereid voor de jaren 2009 -2012. Bert Boetes zet zich hier vanuit de KVLO en het Platform bewegen en sport mbo al jaren intensief voor in. Het is mooi om te zien dat hier eindelijk beweging in komt en dat er geoogst wordt.

VERKIEZING SPORTIEFSTE SCHOOL VO

De KVLO organiseerde op 3 april de vierde editie van de verkiezing Sportiefste School VO van Nederland te Papendal. Winnaar werd de Tabor scholengemeenschap uit Hoorn. Op vrijdag 11 april kwam Tabor in Nova als gezonde en als sportieve school. De 'On Stage' performance werd gewonnen door het Roelof van Echten College uit Hoogeveen. De organisatie is mede mogelijk gemaakt door ondersteuning van de Alliantie S&S. De dag viel in de Nationale Sportweek 2008 en paste in het programma van het Nationale Jeugdebat over bewegen en sport. Het was wederom een zeer feestelijke happening met een enorme uitstraling. Het was de laatste keer dat Aernout Dorpmans deze dag organiseerde en daarvoor werd hij in het zonnetje gezet.

PROTOCOL BEWEGINGSONDERWIJS PO AANGEPAST

De besturenorganisaties hebben gemeend het protocol bewegingsonderwijs op het punt lobos te moeten aanpassen. Aanleiding vormde de opmerking van staatssecretaris Dijkma dat de keuze van het wel of niet fysiek aanwezig zijn van een bevoegde leerkracht aan het bevoegd gezag is. De staatssecretaris gaat hier inderdaad niet over. Besturenorganisatie hebben dit in het protocol willen aangeven met

de opmerking dat zij - uit oogpunt van kwaliteit en veiligheid - *adviseren* dat de bevoegde leraar in de les aanwezig is. De nieuwe tekst is naar de mening van de KVLO dubbelzinnig. Ook de staatssecretaris heeft - vanwege onduidelijkheid in het veld - de positie van de lobos in de nieuwsbrief PO van april nogmaals toegelicht. Het betreft een ondersteunende functie *naast* (niet in plaats van!) een voor bewegingsonderwijs bevoegde leraar. Hoe zelfstandig lesondersteunende en leerling-begeleidende (dus geen lesgevende!) taken kunnen worden uitgevoerd is afhankelijk van de context en ter beoordeling van de bevoegde leraar en onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag. De KVLO heeft de besturenorganisaties verzocht de nieuwe tekst in het protocol in deze trant aan te passen. Laat duidelijk zijn dat de KVLO absoluut niet tegen de lobos is wanneer deze als ondersteuner of/ en in bewegeteams verantwoord wordt ingezet. Ook zal de KVLO het toejuichen als de doorstroommogelijkheden naar een hbo-niveau beter worden.

EINDRAPPORT TASKFORCE COMBINATIEFUNCTIES

Op 20 maart verscheen het eindrapport van de Taskforce combinatiefuncties: 'Aan het werk met combinatiefuncties'. Een lijvig rapport met in de bijlagen veel handreikingen en modellen. Maar ook een rapport met voor elk wat wils. Dat maakt de inzet van de 2500 combinatiefuncties tot een lappendeken aan samenwerkingsmogelijkheden tussen onderwijs, sport, cultuur, kinderopvang en welzijn. Mogelijkheden die onder regie en medefinanciering van gemeenten uitgewerkt moeten worden en alle kanten op kunnen gaan. De scholen krijgen hier niet rechtstreeks de middelen voor. De KVLO zet in op combivakleraren (hbo) en BOS-medewerkers (mbo) die bijvoorbeeld in bewegeteams aan de slag kunnen. Via onze Helpdeskfunctie kan de KVLO hierbij ondersteuning bieden.

BEWEGINGSARMOEDE STRUCTUREEL AANPAKKEN DOOR BEWEGINGSONDERWIJS

Dat stelt Paul Rosenmöller, voorzitter van het Convenant overgewicht naar aanleiding van de Netwerk uitzending op woensdag 19 maart over het stilleggen van gymlessen op de Friese basisscholen. Een cursus bewegingsonderwijs voor groepsleerkrachten, zoals staatssecretaris Dijkma voorstelt, is volgens Rosenmöller niet voldoende. Hij dringt er op aan dat minister Klink in zijn Kamernotitie over de aanpak van overgewicht opneemt, dat scholen structureel dagelijks één uur bewegen aanbieden. Dit is één van de prioriteiten die het Convenant overgewicht voor 2008 heeft benoemd.

AFSCHEID AERNOUT DORPMANS

Na de voorjaarsvergadering op vrijdag 16 mei in hotel Atlantic te Kijkduin is er vanaf 16.00 uur een receptie waar afscheid genomen wordt van Aernout Dorpmans, beleidsmedewerker school en sport.

LIFE FITNESS VERPLAATSBAARE CIRCUITTRAINING IN GYMZAAL

Het team Lichamelijke Opvoeding van het Plein College St. Joris in Eindhoven had nog een deel budget over, te investeren in de sectie. Er werd nagedacht over een klimwand, maar ze kozen uiteindelijk voor het aanschaffen van fitnessapparatuur van Life Fitness. "Een goede investering waar wij als docenten, maar ook de leerlingen superblij mee zijn", toont LO-sectievoorzitter Erwin Maas.

Het Plein College St. Joris staat bekend als een school die intensief met 'sport' bezig is. Naast het feit dat ze een LOOT-school zijn met topsportende leerlingen uit de omgeving, maakt de school zich sterk voor leerlingen die 'sport-minded' zijn, zonder topsportambities. Onder de 1500 leerlingen die de school telt (VMBO-T, HAVO, VWO) zitten 250 leerlingen in speciale sportklassen. "Deze klassen hebben een extra uur LO in de week en ze nemen eens per maand deel aan een sportclinic zoals waterskiën, wandklimmen of snowboarden", legt Erwin Maas uit. Maas is al zeven jaar als docent verbonden aan het college en is sectievoorzitter voor de zeven docenten Lichamelijke Opvoeding.

INVESTERING TERUGVERDIENEN

Toen er vorig jaar budget vrijkwam voor de sectie LO, konden de docenten een voorstel doen bij de schoolleiding voor invulling hiervan. Een door-dachte investering waar de school op korte en lange termijn iets aan heeft en die zichzelf terugverdiend was het doel. "In eerste instantie hebben we gekeken naar een klimwand, maar met onze vijf meter hoge wanden in de gymzalen, was dat geen rendabele optie", vertelt Maas. De sectieleider en zijn collega's bekeken de optie van het oude 'fitnesshok' en de mogelijkheid voor fitnessapparatuur. "Het hok werd gebruikt voor opslag en er stond wat oude apparatuur. Het is echter te klein om daar een fitnessruimte van te maken", beschrijft Maas.

MAKKELIJK VERPLAATSBAAR

Na marktonderzoek via onder andere internet kwamen de docenten in gesprek met Life Fitness. "De Circuit Series krachttoestellen zijn gebruiksvriendelijk, veilig, effectief, mooi vormgegeven en van hoge kwaliteit. Omdat ze werken met een elastische weerstandsband, heb je geen last van het lawaai en de onveiligheid van losse gewichten", motiveert Maas. De leverancier van professionele fitnessapparatuur keek samen met Maas naar de mogelijkheden. Life Fitness kan bij hun uitgebreide serie professionele fitnessapparaten de zogenaamde Wheel Kit leveren. "Dat is voor ons ideaal, aangezien de apparatuur niet log is en zeer eenvoudig te verplaatsen met deze Wheel Kit. Binnen tien minuten hebben we de tien verschillende krachttoestellen vanuit het fitnesshok uitgesteld in circuitvorm in de gymzaal of teruggezet", benadrukt Maas het belang van de verplaatsbare toestellen. "We hebben immers geen extra ruimte waarin we een permanente fitnesszaal kunnen creëren."

PROFESSIELE ADVIES

Maas en zijn collega's ontvingen advies en hulp van het team van Life Fitness. "Het contact verloopt erg goed. Onze contactpersoon is overigens een oud-leerling, maar dat is toeval", glimlacht Maas. Hij is vooral te spreken over de actieve manier van meedenken en meekijken naar de mogelijkheden. "We hebben samen gekeken welke ruimte er was, welk budget en welke appa-

raten voor ons het meeste nut hebben. Life Fitness heeft een duidelijke presentatie en plan van aanpak gemaakt en ondersteunde ons in de gesprekken met de schoolleiding." Inmiddels staan er sinds dit schooljaar een tiental krachtapparaten welke in circuitvorm worden neergezet. "Wij vullen de les daarnaast aan met cardiovasculaire oefeningen die we elke keer veranderen. Zo houden we het voor de leerlingen afwisselend en aantrekkelijk", illustreert Maas.

FITNESS HOORT ERBIJ

Fitness is een steeds belangrijker vorm van beweging en is steeds vaker een onderdeel bij Lichamelijke Opvoeding. Het Plein College St. Joris had fitness ook voor de aanschaf van eigen apparatuur al in haar lespakket zitten: "We hadden een overeenkomst met een nabijgelegen fitnesscentrum. Daar maakten we tegen een bepaald tarief wekelijks gebruik van hun apparatuur". Naast het feit dat de aanschaf van de fitnessapparatuur de school geld scheelt, heeft het volgens Maas nog een ander voordeel. "Het is ook een kwestie van logistiek. De leerlingen hoeven nu niet van het schoolterrein af en dat scheelt tijd en coördinatie", ervaart de docent.

LifeFitness
lifefitness.com

☎ 0180 64 66 66 • marketing.benelux@lifefitness.com

Unihockey: de nieuwe sportsensatie in Nederland!

Vele duizenden kinderen, scholieren, studenten en anderen hebben de kracht van deze sport al ervaren.

Unihockey is gezond, dynamisch, intensief en snel te leren. De technieken zijn eenvoudig, het materiaal is goedkoop en er zijn weinig spelbelemmerende regels.

Geschikt voor iedereen

Alhoewel unihockey in het gehele onderwijs is geïntroduceerd (van basisschool tot universiteit), is het een spel voor iedereen.

Steeds meer Nederlanders beoefenen de sport dan ook in clubverband of in de landelijke competitie.

Materiaal

Unihockey wordt, in de basis, gespeeld met een stick en een bal. Daarnaast wordt het veld bij officiële wedstrijden omgeven door een boarding en kan men ook scoren in een goal. Bij unihockey kleinveld wordt een goal gebruikt van 60 x 90 centimeter. Op het grote veld, waar met een keeper wordt gespeeld, speelt men met een goal van 115 x 160 centimeter.

STARTERSKORTING

Bent u benieuwd geworden naar unihockey?

Neem dan contact op met Bosan B.V., want op alle starterspakketten geven wij nu 20% korting! Bel dus snel met (053) 57 23 115 of kijk op www.bosan.nl en maak kennis met unihockey!

**BESTEL NU
MET 20%
KORTING**

BOSAN
SPORTINSTALLATIES

Bosan B.V. Metaalstraat 21 - 7483 PD Haaksbergen T (+31) 053-57 23 115 E info@bosan.nl www.bosan.nl

Folluw-up pakket PRO

12 Pro-Sticks 95 cm
(6 wit/ 6 zwart),
12 matchballen, 1 opbergtas

van € 135,-

voor **€ 108,-** incl. B.T.W.

Aantal

Geschikt voor Basis onderwijs

Adres gegevens

School

Contactpersoon

Afl. adres

Fact. adres

Folluw-up pakket FIBER

12 Fiber-Sticks 110 cm
(6 geel/ 6 groen),
12 matchballen, 1 opbergtas

van € 197,50

voor **€ 158,-** incl. B.T.W.

Aantal

Geschikt voor Voortgezet onderwijs

Starterspakket PRO

12 Pro-Sticks 95 cm
(6 wit/ 6 zwart),
12 matchballen, 1 opbergtas
4 inklapbare doeltjes met net
van € 559,-

voor **€ 447,-** incl. B.T.W.

Aantal

Geschikt voor Basis onderwijs

Starterspakket FIBER

12 Fiber-Sticks 110 cm
(6 geel/ 6 groen),
12 matchballen, 1 opbergtas
4 inklapbare doeltjes met net
van € 632,-

voor **€ 505,-** incl. B.T.W.

Aantal

Geschikt voor Voortgezet onderwijs